Förbund på folkrörelsegrund

Sveriges Allmänna Sjukkasseförbunds första styrelse 1907–1910. Nederst från vänster: A. G. Johansson, A. Thylander, Hilda Sandström, P. N. Eklund, A. Rydin. Överst från vänster: Carl Ek, E. Blomberg, N. J. Zetterström, F. L. Dahlberg, E. G. Gustafsson, C. G. Ekman, A. Ohlsson, J. E. Berglund, G. A. Rydgren, Gust. Lindberg (ordförande), J. Bohm (revisor), C. Alfr. Svensson.

Försäkringskasseförbundet 1907-1977

70 år

Till läsaren

Texten och illustrationerna i denna broschyr är en starkt sammanpressad återgivning av Försäkringskasseförbundets och dess föregångares 70-åriga historia. Det är ett försök att inom ramen för några broschyrsidor ge dagens försäkringskassefolk och den svenska allmänheten en uppfattning om de insatser de enskilda människorna i den frivilliga sjukkasserörelsen och dess intresseorganisation — Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund, Svenska sjukkasseförbundet och Försäkringskasseförbundet — gjort, när grunden lades för vår nuvarande socialförsäkring.

Det är värt att erinra om att detta grundläggande arbete gjordes av en frivillig folkrörelse, som från början endast hade sej själv, de frivilliga krafternas entusiasm och offervilja och människornas längtan efter trygghet att lita till.

Det folkliga inflytandet har, som framgår av denna skildring, alltid spelat en viktig roll i denna bit av vår sociala trygghetspolitik. Vi som i dag företräder detta inflytande hoppas på att medborgarna-konsumenterna även i fortsättningen ska ha möjligheter att direkt påverka beslut och utveckling inom socialförsäkringen och dess förvaltning.

Försäkringskasseförbundet

Text och layout: Sigvard Classon

Sjuttio år är ingen lång tid i ett historiskt perspektiv. Ändå hinner det att hända mycket under den tiden. Försäkringskasseförbundets föregångare — Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund som namnet var från början — bildades i augusti 1907.

Det svenska samhället såg bra mycket annorlunda ut vid den tiden. Den politiska demokratin hade ännu inte slagit igenom. Industrialismen var under snabb utveckling, innebärande stora ekonomiska och sociala förändringar i huvudsak för industriarbetare och den framväxande medelklassen.

I industrialismens spår växte sjukkasserörelsen snabbt till betydande kraftcentra, inte bara som självhjälpsorgan utan också som pådrivare av samhällsutvecklingen fram mot en politisk och social demokratisering.

Den svenska sjukkasserörelsen var länge landets största folkrörelse. Från att i början ha bestått av tusentals små och inbördes konkurrerande sjuk- och begravningskassor blev rörelsen efter sjukkasseförbundets tillkomst med tiden en välorganiserad och effektivt arbetande social funktion i det svenska samhället.

Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund eller — som det senare kallades — Svenska Sjukkasseförbundet lyckades inte bara hjälpa till att bygga upp en enhetlig och effektiv organisation. Man medverkade också till — mitt uppe i en atmosfär av relativt politiskt ointresse för socialpolitik hos den dominerande politiska opinionen — att driva fram ett positivt intresse från samhällets sida, som resulterade i ett växande stöd från statsmakterna och drev fram en debatt om en allmän och obligatorisk sjukförsäkring.

Så bildades förbundet

En bit in på 1900-talet började man lite var bland aktivt sjukkassefolk fundera över hur man skulle ta itu med frågan om ett samarbete på riksplanet mellan de lokala sjukkassorna. Det blev Malmö sjukkassors centralförening som mera konkret tog upp frågan vid sitt årsmöte i januari 1904. Som huvudskäl för ett ökat riksomfattande samarbete anfördes i debatten två huvudskäl: 1) nödvändigheten av möjligheter till bättre kontroll vid sjukdomsfall hos till andra orter avflyttade medlemmar och 2) större utsikter till framgång vid gemensamma framstötar om högre statsanslag.

Årsmötet gav centralföreningens styrelse i uppdrag att ta kontakt med sjukkassorna på andra orter och föreslå att ett samarbete skulle etableras. Trots att resultatet av denna opinionspejling blev magert beslöt centralföreningens styrelse i alla fall att ta upp frågan på nytt med sin centralförsamling, som gav styrelsen grönt ljus att fortsätta.

Efter ytterligare turer blev det så bestämt att man skulle samlas till en konferens i Norrköping i augusti 1905, där ett förberedande arbete för ytterligare en konferens skulle utföras. Konferenskommitténs ordförande, handlanden Carl Ek från Malmö, sa i sitt öppningsanförande vid konferensen att de personer som först framkastat tanken på en gemensam organisation "för den efterblifna ehuru samhällsnyttiga sjukhjälpsverksamheten" gjort det med stor tvekan, då man var rädd för att misslyckas.

Det var emellertid en onödig tvekan. Intresset hade blivit större än man kunde ana. På plats i Norrköping fanns 394 ombud för 552 sjuk- och begravningsföreningar med ett sammanlagt medlemsantal om nära 200.000 medlemmar.

I teatersalongen i Norrköpings arbetareförenings hus fanns också flera företrädare för statsmakterna. Kommerskollegium företräddes av doktorerna Henning Elmqvist och A. Rydin, riksförsäkringsanstalten av dess överdirektör John May och professor Erik Phragmén, som av Kungl. Maj:t utsetts att utarbeta ett lagförslag "för vissa mindre försäkringsanstalter".

Till mötet föreläg en rad olika förslag om ett riksomfattande samarbete mellan landets många sjukkassor. Men det blev i huvudsak det förslag som lagts av Göteborgs sjukkassors centralförsamling, som antogs av Norrköpingsmötet. "Som sjukkasseverksamheten numera tenderar från att ha varit en lokal angelägenhet till att blifva en allmän sådan, torde det blifva nödvändigt att ha en ständig sammanslutning med hvarandra eller ett s k sjukkasseförbund, omfattande hela riket", hette det bland annat i Göteborgsförslaget.

Sedan frågan behandlats i konferensens beredningsutskott hade konferensen att ta ställning till

Sveriges sjukkassors centralkommitté vid ett sammanträde år 1906. I första raden fr. v. S. Winkler, A. Thylander, A. Lydén, P. N. Ekelund, E. Hammarberg och C. O. Schelin. I andra raden fr. v. Joh. Bohm, P. A. Borg, A. Rydin, E. G. Gustafsson, J. E. Berglund, Gust. Lindberg och Carl Ek. I tredje raden fr. v. G. Severin, G. A. Rydgren, F. L. Nordgren, F. L. Dahlberg, E. Blomberg och A. Olsson.

ett samarbete mellan "sjukkasseföreningarne landet rundt" efter följande grunder:

- ett hela landet omslutande förbund bildas av kassor med gemensamma grundstadgar, baserade på gällande sjukkasselag,
- förbundet kan omfatta såväl manliga som kvinnliga medlemmar,
- förbundet styrs av en förbundsstyrelse, som väljs av en förbundskongress,
- sjukkassorna på en ort ska kunna bilda en centralförsamling och anslutning till förbundet ska ske genom denna församling. Men också enskilda sjukkassor ska genom egen anmälan kunna ansluta sej direkt till förbundet,
- centralförsamlingar och enskilda lokala kassor kan arbeta efter egna lokala stadgar, som dock ska vara uppbyggda efter för hela förbundet gällande stadgar.

Utskottets utlåtande slutade i förslag om att en kommitté skulle tillsättas med uppgift att utarbeta förslag till stadgar, som skulle föreläggas en ny konferens, sammankallad vid lämplig tidpunkt.

Konferensen beslöt uttala sig för ett samarbete mellan landets sjuk- och begravningskassor. Man beslöt också tillsätta en kommitté med 15 ledamöter, som skulle ta itu med förberedelsearbetet och förelägga nästa konferens, vilken beslöts äga rum i Stockholm.

Till ledamöter i den beslutade kommittén valdes följande femton personer: A. Rydin, J. E. Berglund, E. Hammarberg, Stockholm, Carl Ek och A. Thylander, Malmö, Karl Ekman, Eskilstuna, A. Olsson, Gäfle, F. L. Dahlberg, Göteborg, A. Lydén, Malmö, G. A. Rydgren och G. O. Schelin, Norrköping, A. Olsson, Lund, E. Blomberg, Göteborg, G. Severin, Oskarshamn och P. A. Borg, Helsingborg. De tre förstnämnda utgjorde ett verkställande utskott, som skulle genomföra alla de viktiga uppdrag som Norrköpingskonferensen beslutat om.

I februari 1907 kunde kommittén överblicka situationen beträffande tidpunkten för nästa konferens. Man skickade ut en "inbjudan till andra allmänna sjukkassekonferensen" ställd till landets samtliga sjukkassor. Som framgår av avtrycket här bredvid hade tidpunkten bestämts till augusti 1907 (de i inbjudan nämnda dagarna ändrades sedermera till den 11, 12 och 13 augusti).

Kommittén hade, som framgår av inbjudan, förslag färdiga om bildande av ett allmänt sjukkasseförbund, stadgar för ett sådant förbund samt andra förslag beträffande konferensen. Kommittén kunde slutligen också förelägga den komman-

Till Sveriges sjukkassor.

Af förut lämnade meddelanden om sjukkassekommitténs verksamhet samt medföljande redogörelse för förhandlingarna vid dess senaste möte framgår, att kommittén numera i det närmaste fullgjort de uppdrag, som blifvit till densamma af konferensen i Norrköping öfverlämnade.

Kommitténs verksamhet har, som bekant, afsett att fortsätta och fullfölja Norrköpingskonferensens arbeten. I mer än ett afseende torde i samband därmed denna verksamhet hafva varit af betydelse för vårt lands sjukkassor. I främsta rummet må dock i detta framhållas, att Regeringen med anledning af kommitterades framställning vidtagit anstalter för, att förslag till ny sjukkasselag samt om ökade statsbidrag till sjukkasseverksamheten snart, sannolikt redan under innevarande års Riksdag, komma att framläggas.

På grund af en allmänt uttalad mening och då äfven resultaten af kommitténs arbeten torde påkalla nya gemensamma öfverläggningar och åtgärder, hafva kommitterade därför funnit tiden snart vara inne för afhållande af en ny allmän sjukkassekonferens.

Landets samtliga sjukkassor, registrerade och icke registrerade, inbjudas därför härmed att genom valda representanter sammanträda till konferens i Stockholm den 18, 19 och 20 instundande augusti.

Kommitterade ämna vid denna konferens afgifva fullständig redogörelse för sitt utförda arbete och underställa detsamma de samlade sjukkasserepresentanternas pröfning.

Till konferensens öfvervägande kommer i samband därmed bl. a. att framläggas de af kommitterade upprättade förslag till stadgar för Centralförsamlingar, äfvensom för ett Allmänt hela landet omfattande Sjukkassaförbund. Af dessa förslag torde särskildt det sist nämnda taga konferensens uppmärksamhet i anspråk.

Kommitterade förutse dessutom, att nya för sjukkasseverksamheten viktiga spörjsmål komma att uppställas och erbjuda ytterligare ämnen för konferensens förhandlingar. Också vilja kommitterade härmed rikta en uppmaning till alla sjukkasseverksamhetens vänner och utöfvare, särskildt sjukkassornas styrelser, att genom föranstaltande om lämpliga föredrag samt uppställande af diskussionsämnen rörande för sjukkasseverksamheten aktuella frågor medverka till ett fruktbringande resultat af den blifvande konferensens arbete.

För deltagande i konferensen hafva kommitterade funnit lämpligt fastställa följande bestämmelser:

Hvarje sjukkassa äger att låta representera sig vid konferensen genom särskildt valda ombud, dock högst ett för hvarje helt eller påbörjadt tusental medlemmar.

Centralförsamlingar äga representationsrätt efter samma grunder.

Två eller flere sjukkassor, med sammanlagdt högst 1,000 medlemmar, kunna, om de så önska, välja ombud gemensamt.

De representerade kassorna erlägga hvar och en, eller — då gemensamt ombud sändes — gemensamt, i representationsafgift ett visst belopp pr ombud, utgörande 5 kr. för hvarje helt eller påbörjadt tusental medlemmar, som ombudet representerar, dock högst 25 kr. Kassor, som på grund af Norrköpingskonferensens uttalande erlagt afgift för hvart och ett af åren 1906 och 1907 med 2 öre pr medlem, äro dock från nämnda representationsafgift befriade.

Ombudens dagtraktamenten bestridas dessutom af respektive kassor, likaså resekostnaderna, som dock fördelas lika pr deltagande ombud.

Anmälan om deltagande i konferensen skall ske **före den 15 instundande juli.** På samma gång erlägges den fastställda representationsafgiften, hvarjämte å bifogad blankett äfven uppgift om medlemsantal samt ombudens antal och namn meddelas.

Motioner eller andra öfverläggningsämnen, afsedda att vid konferensen behandlas, böra skriftligen i lämplig form affattas samt **senast den 15 nästkommande juni** insändas.

Alla förfrågningar och meddelanden, som röra den blifvande konferensen, ställas till kommitténs verkställande utskott under *adress:*

Sveriges Sjukkassors Centralkommitté, Stockholm.

Ofvan omnämnda, af kommittén upprättade stadgeförslag, äfvensom program för konferensens förhandlingar komma att senare öfversändas.

Då de medel, som hittills blifvit beviljade för kommitténs arbeten visat sig otillräckliga, och denna omständighet är egnad att försvåra det slutliga fullföljandet af dessa arbeten, vilja kommitterade till sist rikta en uppmaning till alla sjukkassor, som icke insändt afgifter för år 1907 med 2 öre pr medlem, att behjärta de betydelsefulla syften, som kommitténs verksamhet afser att tjäna, och med snaraste besluta om insändande af dylika afgifter. Såsom redan nämnts blifva de kassor, som efterkomma denna uppmaning, befriade från särskild representationsafgift för konferensen, såvida de redan erlagt afgift för år 1906.

Stockholm i februari 1907.

Sveriges Sjukkassors Centralkommitté.

A. B. Arbetarnes Tryckeri

Detta är det upprop till landets samtliga sjukkassor som Sveriges Sjukkassors Centralkommitté skickade ut i februari 1907. Uppropet ledde till en konferens i Stockholm samma år, då Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund bildades.

de konferensen ett färdigt provexemplar av en förbundstidning.

Läget inför konferensen

Den första lagstiftningen i landet som berörde sjukkassorna är daterad 1891. Sjukkasselagen av detta år innehöll dock bara regler om kassornas inregistrering hos städernas magistrat eller länsstyrelserna, kassornas rättsliga ställning och detaljbestämmelser om de statsbidrag som kassorna fick. Det var småpengar, sett ur dagens synvinkel. Upp till 50 medlemmar stod staten med ett bidrag om en krona per medlem, 50 öre för medlemmar till totalt 250 samt 25 öre för medlemmar därutöver.

Det gick trögt med registreringen. Ännu 1896 hade endast 680 kassor med cirka 100.000 medlemmar registrerat sej. Det betydde att minst två tredjedelar av de kassor som fanns inte var registrerade. Men eftersom det endast var registrerade kassor som fick statsbidrag och dessa höjdes

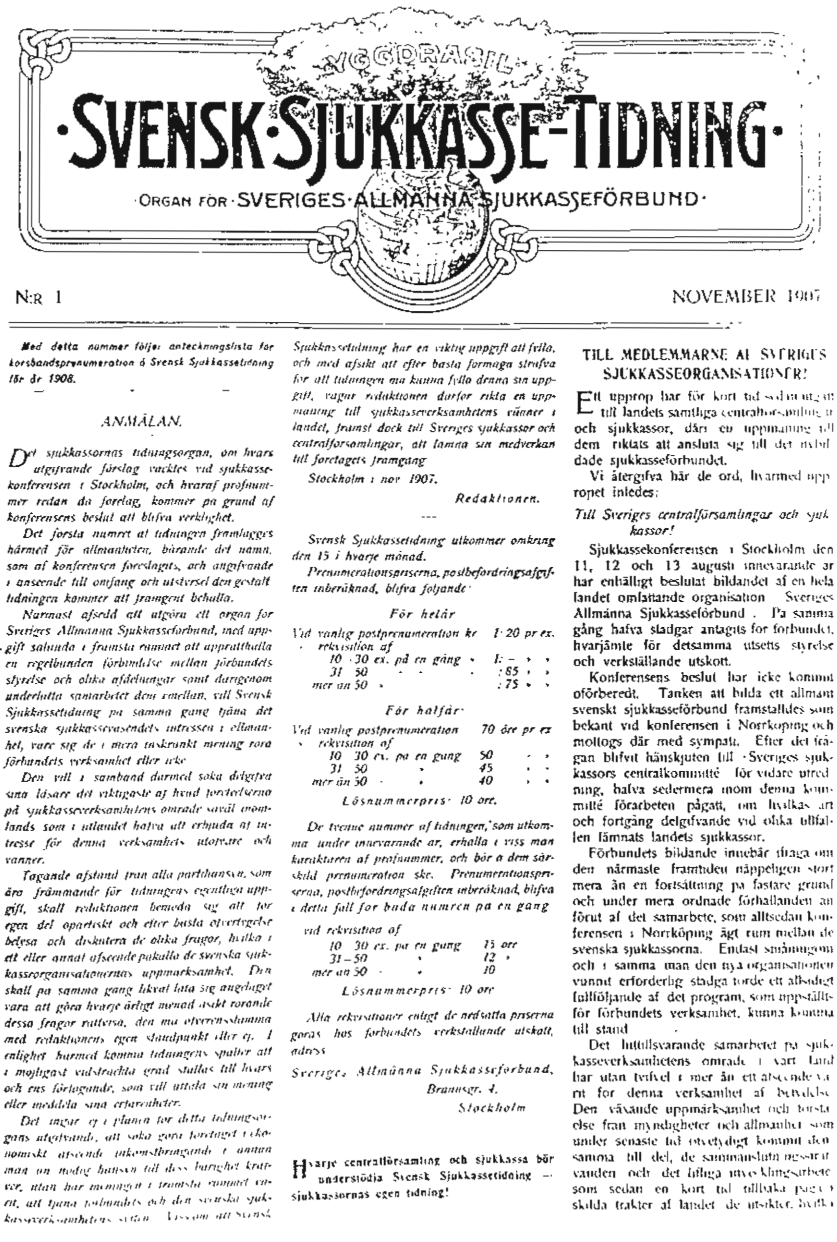

N:R 1 NOVEMBER 1907

Med detta nummer följer anteckningslista för korsbandsprenumeration å Svensk Sjukkassetidning för år 1908.

ANMÄLAN.

Det sjukkassornas tidningsorgan, om hvars utgifvande förslag väcktes vid sjukkassekonferensen i Stockholm, och hvaraf profnummer redan då förelåg, kommer på grund af konferensens beslut att blifva verklighet.

Det första numret af tidningen framlägges härmed för allmänheten, bärande det namn, som af konferensen föreslagits, och angifvande i afseende till omfång och utstyrsel den gestalt tidningen kommer att framgent behålla.

Närmast afsedd att utgöra ett organ för Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund, med uppgift sålunda i främsta rummet att upprätthålla en regelbunden förbindelse mellan förbundets styrelse och olika afdelningar samt därigenom underlätta samarbetet dem emellan, vill Svensk Sjukkassetidning på samma gång tjäna det svenska sjukkassevasendets intressen i allmänhet, vare sig de i mera inskränkt mening röra förbundets verksamhet eller icke.

Den vill i samband därmed söka delgifva sina läsare det viktigaste af hvad företeelserna på sjukkasseverksamhetens område såväl inom lands som i utlandet hafva att erbjuda af intresse för denna verksamhets utöfvare och vänner.

Tagande afstånd från alla partihänsyn, som äro främmande för tidningens egentliga uppgift, skall redaktionen bemöda sig att för egen del opartiskt och efter bästa öfvertygelse belysa och diskutera de olika frågor, hvilka i ett eller annat afseende påkalla de svenska sjukkassorganisationernas uppmärksamhet. Den skall på samma gång likväl låta sig angeläget vara att göra hvarje ärligt menadt åsikt rörande dessa frågor rättvisa, den må öfverensstämma med redaktionens egen ståndpunkt eller ej. I enlighet härmed komma tidningens spalter att i möjligast vidsträckta grad ställas till hvars och ens förfogande, som vill uttala sin mening eller meddela sina erfarenheter.

Det ingår ej i planen för detta tidningsorgans utgifvande, att söka göra företaget i ekonomiskt afseende inkomstbringande i annan mån än nödig hänsyn till dess bärighet kräfver, utan har meningen i främsta rummet varit, att tjäna förbundets och den svenska sjukkasseverksamhetens sak. [illegible] att Svensk Sjukkassetidning har en viktig uppgift att fylla, och med afsikt att efter bästa förmåga sträfva för att tidningen må kunna fylla denna sin uppgift, vågar redaktionen därför rikta en uppmaning till sjukkasseverksamhetens vänner i landet, främst dock till Sveriges sjukkassor och centralförsamlingar, att lämna sin medverkan till företagets framgång.

Stockholm i nov. 1907.

Redaktionen.

Svensk Sjukkassetidning utkommer omkring den 15 i hvarje månad.

Prenumerationspriserna, postbefordringsafgiften inberäknad, blifva följande:

För helår:

Vid vanlig postprenumeration kr 1:20 pr ex.
» rekvisition af
10–30 ex. på en gång » 1:— » »
31–50 » » :85 » »
mer än 50 » :75 » »

För halfår:

Vid vanlig postprenumeration 70 öre pr ex.
» rekvisition af
10–30 ex. på en gång 50 » »
31–50 » 45 » »
mer än 50 » 40 » »

Lösnummerpris: 10 öre.

De tvenne nummer af tidningen, som utkomma under innevarande år, erhålla i viss mån karaktären af profnummer, och bör å dem särskild prenumeration ske. Prenumerationspriserna, postbefordringsafgiften inberäknad, blifva i detta fall för båda numren på en gång

vid rekvisition af
10–30 ex. på en gång 15 öre
31–50 » 12 »
mer än 50 » 10

Lösnummerpris: 10 öre.

Alla rekvisitioner enligt de nedsatta priserna göras hos förbundets verkställande utskott, adress

Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund,
Brunnsgr. 4,
Stockholm.

Hvarje centralförsamling och sjukkassa bör understödja Svensk Sjukkassetidning — sjukkassornas egen tidning!

TILL MEDLEMMARNE AF SVERIGES SJUKKASSEORGANISATIONER!

Ett upprop har för kort tid sedan utgått till landets samtliga centralförsamlingar och sjukkassor, däri en uppmaning till dem riktats att ansluta sig till det nybildade sjukkasseförbundet.

Vi återgifva här de ord, hvarmed uppropet inledes:

Till Sveriges centralförsamlingar och sjukkassor!

Sjukkassekonferensen i Stockholm den 11, 12 och 13 augusti innevarande år har enhälligt beslutat bildandet af en hela landet omfattande organisation Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund. På samma gång hafva stadgar antagits för förbundet, hvarjämte för detsamma utsetts styrelse och verkställande utskott.

Konferensens beslut har icke kommit oförberedt. Tanken att bilda ett allmänt svenskt sjukkasseförbund framställdes som bekant vid konferensen i Norrköping och mottogs där med sympati. Efter det frågan blifvit hänskjuten till »Sveriges sjukkassors centralkommitté» för vidare utredning, hafva sedermera inom denna kommitté förarbeten pågått, om hvilkas art och fortgång delgifvande vid olika tillfällen lämnats landets sjukkassor.

Förbundets bildande innebär tiraga om den närmaste framtiden näppeligen stort mera än en fortsättning på fastare grund och under mera ordnade förhållanden än förut af det samarbete, som alltsedan konferensen i Norrköping ägt rum mellan de svenska sjukkassorna. Endast småningom och i samma mån den nya organisationen vunnit erforderlig stadga torde ett allsidigt fullföljande af det program, som uppställts för förbundets verksamhet, kunna komma till stånd.

Det hittillsvarande samarbetet på sjukkasseverksamhetens område i vårt land har utan tvifvel i mer än ett afseende varit för denna verksamhet af betydelse. Den växande uppmärksamhet och förståelse från myndigheter och allmänhet som under senaste tid otvetydigt kommit den samma till del, de sammanslutningssträfvanden och det lifliga utvecklingsarbete som sedan en kort tid tillbaka pågå i skilda trakter af landet [illegible]

Foto av det första numret av Sveriges Allmänna Sjukkasseförbunds tidskrift, daterat november 1907. Ett provnummer gavs ut redan till konferensen i augusti samma år.

under de närmaste åren, blev alltfler kassor registrerade samtidigt som medlemsantalet steg.

Riksdagsmän med anknytning till sjukkasserörelsen motionerade om ny lagstiftning. Det ledde till att en kommitté tillsattes som avgav ett betänkande år 1905. Högsta domstolen, som på den tiden också hade samma funktion som lagrådet nu – sa emellertid nej till förslaget. Därför blev det inget förslag till riksdagen. Utredningen och dess förslag hade ändå den nyttan med sej att det gav nytt bränsle åt debatten.

Vid "Sveriges första sjukkassekonferens" – den som hölls i Norrköping i augusti 1905 – var frågan om statsanslag uppe till debatt. Malmö sjukkassors centralförsamling hade formulerat debattämnet så här: "Är Sveriges sjukkasserörelse förtjänt af större uppmuntran från det allmännas sida? Om så är fallet, i hvilken riktning bör gällande sjukkasselag ändras, för att högre bidrag från staten måtte komma denna rörelse till del?"

I en resolution som antogs av konferensen uttalade man att statsanslaget borde höjas och att anslagsfrågan borde så ordnas att "den inbjuder till och bispringer bildandet af stora och starka sjukkassor".

Den tillsatta centralkommittén fick i uppdrag "dels att till Kungl Maj:t inlämna en petition med förslag till sådan ändring i lagen som nämnts ofvan, dels draga försorg om att någon riksdagsman genom motion eller på annat sätt för fram konferensens önskemål i riksdagen".

Enligt konferensen borde statsanslaget höjas till 2 kronor för varje godkänd medlem samt en femtedel av under året utbetalade sjukersättningar.

Ett intressant initiativ är det som förelåg i en skrivelse från "Pålsboda-Finspångs järnvägsbetjänings sjuk- och begrafningskassa" till konferensen, i vilken man tog upp frågan om ett "ålderdomsunderstöd" som borde utbetalas till medlemmar som uppnått viss ålder.

Sjukkasseverksamheten är "af välsignelsebringande art" konstaterade man i skrivelsen. "Till ännu större nytta skulle nämnda självhjälpsverksamhet blifva om det kunde så arrangeras att de medlemmar som äro föremål för densamma efter en viss lefnadsålder, t. ex. 50, 55 eller 60 år kunde komma i åtnjutande av ålderdomsunderstöd, dock under förutsättning att dessa personer varit medlemmar av kassorna i omkring 20, 25 och 30 år."

Ett sådant understöd skulle ha sin betydelse "ej endast för individen utan därjämte för kommunen, som i så fall ej så ofta behövde anlitas att träda emellan med s k fattigunderstöd".

Motionären föreslog att konferensen skulle göra "en vördsam anhållan till regering och riksdag om erhållande av bidrag" till ett sådant ändamål.

Detta första folkliga försök att lägga grunden till en folkpensionering blev emellertid inget av. Konferensen ansåg att ämnet var slutdebatterat i och med den antagna resolutionen om ökat anslag till sjukkasseverksamheten.

"Andra allmänna sjukkassekonferensen"

I Norrköpingskonferensens inbjudan till den "andra allmänna sjukkassekonferensen" (se sidan 3) konstaterade kommitterade att deras arbete i mer än ett avseende "varit af betydelse för vårt lands sjukkassor". I främsta rummet ville man framhålla "att regeringen med anledning kommitterades framställning låtit utarbeta förslag till ny sjukkasselag samt om ökade statsbidrag till sjukkasseverksamheten, hvilka snart, sannolikt redan under innevarande års riksdag kommer att framläggas". Inbjudan gick ut till såväl registrerade som icke registrerade kassor.

Till konferensen kom ombud för 474 sjukkassor med ett sammanlagt medlemsantal av 337.000. Man samlades i Södermalms högre allmänna läroverks aula i Stockholm. Utöver ombuden fanns också en rad inbjudna gäster. På bänkarna längst fram satt justitieministern i Lindmans högerregering J. Juhlin. Där fanns också överdirektören vid riksförsäkringsanstalten John May, förste aktuarien i kommerskollegium Henning Elmquist (sedermera statsråd) samt en rad andra företrädare för myndigheterna.

Det var fest och högtid över konferensen. Ett stort antal åhörare hade bänkat sej längst bak i salen. Podiet var vackert dekorerat med svenska fanor och sjukkassestandar. Bellmanskören sjöng och ordföranden i Stockholms registrerade sjukkassors centralförsamling J. O. Grönqvist hälsningstalade. Han sa bland annat att "vår tid kännetecknas af ett rastlöst arbete, nya förhållanden skapas och sammanslutningens makt erkännes allt mer".

Överdirektören John May, som därefter tog till orda, sa att sjukkasseverksamheten under de två senaste årtiondena undergått en kraftig utveckling. År 1892 – året efter gällande sjukkasselag antogs – fanns endast 200 registrerade kassor med 25.000 medlemmar. Nu, sade talaren, finns det cirka 2.300 registrerade kassor med cirka 500.000 medlemmar. Detta visade, sa han, att man allmänt lärt sej inse sanningen av satsen "sjukdomen är var mans herre".

John May underströk att det faktum att sjukkasseverksamheten börjat omfattas med ett allt större intresse, var ägnat "att glädja den sociala försäkringens vänner". Särskilt glädjande fann han det vara att regering och riksdag med ett ständigt växande intresse följde sjukkasserörelsen, vilket bevisades av att en ny lag om sjukkassor höll på att utarbetas och skulle föreläggas riksdagen snarast.

Utöver konferensens huvudämne — bildandet av ett allmänt riksomfattande sjukkasseförbund — förelåg också en rad motioner i fråga om en ny sjukkasselag och konstruktionen av statsanslaget.

I en resolution som antogs av konferensen på förslag av centralkommittén heter det:

"I betraktande af sjukkasseverksamhetens stora sociala betydelse finner konferensen det vara klok statshushållning att densamma i största möjliga utsträckning af staten understödjes. Det förhöjda statsunderstöd, hvaraf denna verksamhet sålunda synes vara förtjänt bör emellertid utgå efter mera ändamålsenliga grunder än de nuvarande förvaltningsbidragen. Konferensen uttalar därför önskvärdheten af att statens bidrag till sjukkassorna måtte årligen utgå med 30 procent af de till respektive kassor under närmast föregående år inbetalta fasta medlemsbidragen, dock högst 3 kr per person, oberäknadt den del som varit afsedd till bestridande af begrafningshjälp å högre belopp än 100 kr."

Det rådde stor splittring i denna fråga och en rad ombud reserverade sej mot ett förslag från Stockholmsrepresentanterna, innebärande att det dittillsvarande systemet skulle vara kvar men med förhöjda belopp.

I konferensens huvudfråga — bildandet av ett sjukkasseförbund — var det däremot stor enighet. Man beslöt bilda Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund. Endast registrerade kassor skulle kunna bli medlemmar. De enskilda sjukkassorna skulle enligt de antagna stadgarna behålla en viss självbestämmanderätt i inre angelägenheter. Den nya organisationen skulle vara religiöst och politiskt neutral. Organisationen skulle verka för en ändamålsenlig sjukkasselagstiftning.

Förbundets högsta beslutande församling skulle vara en kongress, som skulle sammanträda vart tredje år. Varje till förbundet ansluten kassa skulle ha rätt sända en representant till kongressen för varje påbörjat tusental medlemmar. Förbundets styrelse, som skulle bestå av 17 ledamöter, skulle sammanträda en gång årligen. Inom styrelsen skulle utses ett verkställande utskott med fem ledamöter.

Den nya organisationens arbetsuppgifter skulle vara:

- att sprida information om och intresse för sjukkasserörelsen, dess syften, dess förmåner

Stockholms registrerade sjukkassors centralförsamlings styrelse vid årsmöte den 6 maj 1906. Sittande fr. v. Gust. Lindberg, J. O. Grönquist, C. Wilhelmsson, Wilhelmina Tallgren. Stående fr. v. C. Alfr. Svensson, N. J. Lundin, M. F. Wittlock. Bilden ger en fin skildring av tidens kläd- och frisyrmode men också av dess fotokonst.

- att arbeta för större likformighet bland medlemmarna och samverkan mellan dem
- tillhandahålla arbetsmaterial för kassornas kontor
- vara intresseorganisation för kassorna och föra deras talan
- samt ge ut en förbundstidning, vid konferensen döpt till Svensk Sjukkasse-Tidning.

Konferensen beslöt att förbundets verksamhet skulle finansieras genom att varje ansluten sjukkassa betalade 3 öre per till kassan ansluten medlem och år till förbundet.

Svensk Sjukkasse-Tidning skulle komma ut en gång per månad och finansieras på prenumerationsbasis. Vissa inkomster avsåg man få genom att ta emot annonser. Redan i det provnummer som presenterades på konferensen fanns en del annonser.

Ett par punkter under stadgerubriken "Förbundets ändamål" är särskilt intressanta. I elva punkter räknade man upp förbundets arbetsuppgifter. Under punkten 1, som gällde informationen föreskrev stadgarna att förbundet skulle "genom föranstaltande af allmänna möten och offentliga föredrag, spridande af broschyrer och utgifvande af ett allmänt sjukkasseorgan utbreda kännedom om och intresse för sjuk- och begrafningskasseverksamheten och dess syften samt bringa under offentlig diskussion de olika spörsmål, som för denna verksamhet äro af betydelse".

Under punkten 3 föreskrevs att förbundet skulle "samla urkunder, litterära alster och statistik, som beröra sjukkasseverksamheten samt hålla dem för denna verksamhets utöfvare och vänner tillgängliga".

I punkten 8 angavs att förbundet "skulle understödja och aktivt taga del i arbetet för den allmänna sjuk- och hälsovårdens befrämjande".

Slutligen föreskrevs att förbundet skulle "uppmärksamt följa sjukkasseverksamheten i andra länder och för Sveriges del medverka i det internationella samarbetet på detta område".

"Staten skall uppmuntra, stödja och leda"

Tredje konferensdagen – den 13 augusti – avslutades dagordningen kl. 5.30 (17.30). En timme senare satte sej konferensdeltagarna med åtföljande sällskap i en spårvagn för att åka "genom Stockholms förnämsta gator med abonnerade vagnar, hvilka afgå från Slussen till Lejonslätten å Djurgården. Omedelbart efter uppmarschen till Skansen hålles tal från Orsakullen af h. exc statsminister Arvid Lindman, hvarpå Skansens sevärdheter tages i betraktande".

Dagens avslutning bestod enligt programmet "af en enkel afslutningskollation i Bragehallen, där smörgåsbuffet är anordnad med servering af mjölk eller läskedrycker efter fritt val, samt gemensamt vinbål eller motsvarande, till ett pris af 1 kr per deltagare".

Statsministern, amiral Arvid Lindman, sa i sitt tal att sjukkassorna, som bygger sin verksamhet "på grundval av självhjälp och frivillighet måste verka tilltalande på en hvar och med glädje måste man hälsa dessa kassors utbredning och utveckling". "Hela denna rörelse visar, att det hos vårt svenska folk finns en seghet, en kraft, en vilja, som förmå uträtta stora ting, som förmå igångsätta, vidmakthålla och främja en sak, då den i sig själf är god och nyttig samt i bästa mening bidraga till samhällets välfärd."

Statsministern underströk "att Kungl Maj:t för att främja sjukkasserörelsen och för att så långt ske kunnat tillmötesgå de önskningar, som uttalats, låtit utarbeta ett nytt förslag till sjukkasselag, som för närvarande granskas af högsta domstolen, och det är min varma förhoppning att vi redan under nästa år må kunna nå ett lagstiftningsresultat som skall än ytterligare bidraga till att främja och befästa sjukkassornas ställning".

Statsministern sa att statsmakterna gärna ville leda rörelsen så att den så långt ske kan motsvara det med densamma avsedda ändamålet, dock utan att därmed försvåra eller förhindra utvecklingen. "Därför äro ock de hufvudprinciper som lagts till grund för regeringens åtgärder i denna fråga, att staten skall uppträda endast uppmuntrande, stödjande och ledande."

Utvecklingen efter Stockholmskonferensen

Sedan man bildat Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund gällde det att snabbt komma i gång med verksamheten. Redan ett par veckor efter konferensen hade verkställande utskottet sammanträde för att bland annat konstituera sej, skaffa förbundet expeditionslokaler samt anställa föreståndare och kassör för expeditionen.

Man beslöt hyra en lokal vid Brunnsgränd 4 i Gamla stan i Stockholm. J. E. Berglund anställdes som kassör och expeditionsföreståndare och blev således förbundets förste tjänsteman.

Verkställande utskottet konstituerade sej så att till ordförande utsågs Gust. Lindberg, ledande man i typografernas sjukkassa och i Stockholmssjukkassornas centralförsamling. Till vice ordförande valdes E. Hammarberg. Till sekreterare utsågs A. Rydin och till vice sekreterare E. G. Gustafsson.

Cirka en femtedel av de registrerade sjukkassorna gick från början med i det nya förbundet. Fem år senare, 1912, var en tredjedel av de registrerade kassorna med i organisationen. År 1917 hade något över hälften av de registrerade sjukkassorna gått med i sjukkasseförbundet.

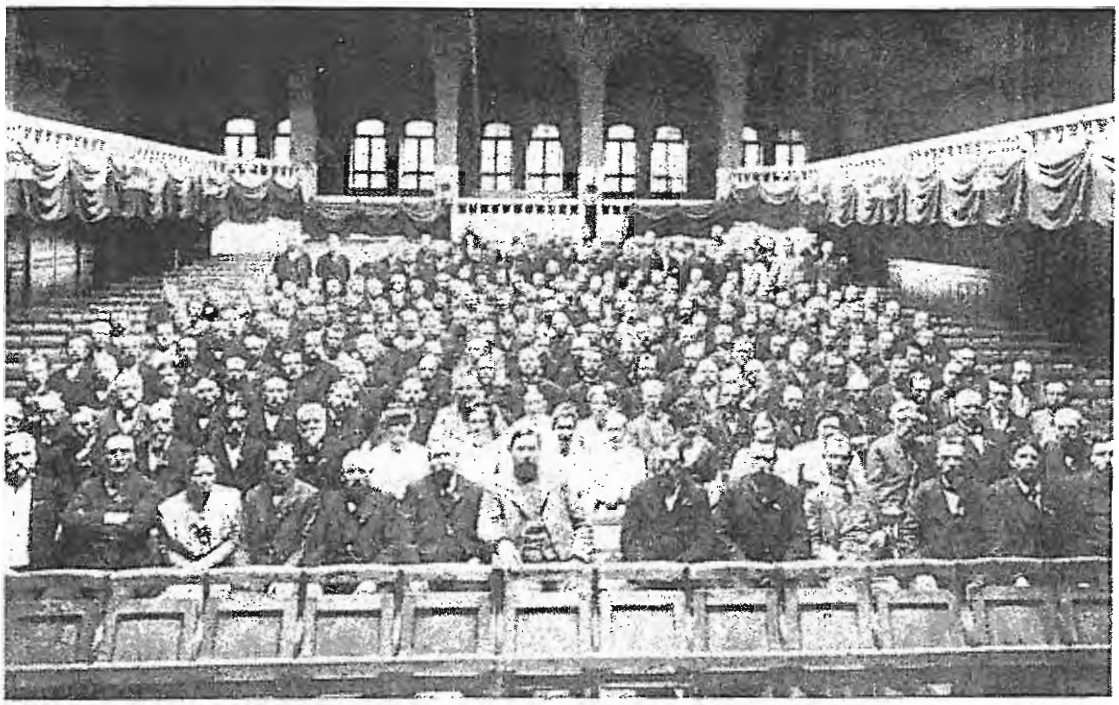

De församlade ombuden vid kongressen i Göteborg 1910. I förgrunden i mitten C. G. Ekman, sedermera liberal politiker och statsminister.

Sedan man kommit i gång med verksamheten var den viktigaste aktuella uppgiften att försöka påverka det pågående arbetet med en ny sjukkasselag. Sakkunniga hade tillsatts under 1907. De var tre till antalet, nämligen professor E. I. Fredholm (som dock aldrig tillträdde sitt uppdrag), sekreteraren i försäkringsinspektionen H. O. Falk samt aktuarien i kommerskollegium A. Rydin (som också var sekreterare i sjukkasseförbundets VU).

Ungefär samtidigt hade regeringen tillsatt en kommitté "att efter allsidig utredning av frågan om allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring inkomma med yttrande i ämnet samt lagförslag". Kommittén som till ordförande fick professorn Anders Lindstedt bestod i övrigt av riksdagsmännen C. E. V. Folin, L. A. Hedenlund, Hjalmar Branting, Per Nilsson i Bonarp, försäkringsdirektören Sven Palme samt häradshövdingen A. E. Åkerman.

I en kommentar i Svensk Sjukkasse-Tidning underströks att utredningen berörde också sjukkasseverksamheten, särskilt fortsättningsförsäkringen. "Om sjukkasseverksamhetens nuvarande lagstiftningsangelägenheter komma att närmare sammanknytas med den nu tillsatta kommitténs arbete, därom har intet försports. Om så sker kan sjukkassefrågans öde ännu länge blifva oavgjordt", skrev tidningen i sin kommentar.

Kongressen i Göteborg

Sveriges Allmänna Sjukkasseförbunds första ordinarie kongress hölls i Arbetareföreningens hus vid Järntorget i Göteborg den 24–26 juli 1910. De två föregående stora träffarna – sjukkassekonferenserna 1905 och 1907 – hade visserligen samlat mera folk än den första kongressen. Men ändå utgör Göteborgskongressen 1910 en milstolpe för sjukkasserörelsen.

Man hade nu kommit in i ett skede av konsolidering och utveckling. Visserligen hade 1909 varit ett svårt år för landet med storstrejk och förlamande oro på arbetsmarknaden. Den för sjukkasserörelsen viktiga lagfrågan hade inte kunnat slutföras så som väntat. Svårigheterna på arbetsmarknaden hade skapat bekymmer även för sjukkasserörelsen.

Ur den nya organisationens synpunkt hade emellertid utvecklingen varit förmånlig. Nya sjukkassor hade bildats, ett 70-tal nya hade inregistrerats hos kommerskollegium. Anslutningen till förbundet hade fortsatt att öka. Vid 1909 års ingång uppgick antalet medlemmar i de anslutna kassorna till cirka 170.000. Vid årsskiftet 1909/10 utgjorde medlemsantalet cirka 210.000. Konsolideringen ute i landet fortsatte. Samarbetet mellan de lokala kassorna ökade. Nya centralförsamlingar och fortsättningskassor hade bildats. Ett utvecklat samarbete på det lokala planet tog sej uttryck i

att man hade gemensamma sjukbesökare, man ordnade läkarvården tillsammans, man samordnade stadgarna för att kunna utöka samverkan osv.

Under året hade också lagts ett nytt lagförslag, som väntades bli avgjort under vårriksdagen 1910.

Svensk Sjukkasse-Tidning hade blivit ett problem för sin utgivare. Upplagan hade inte ökat i den takt man tänkt sej. Visserligen hade man lyckats få statsbidrag med 2.500 kronor per år de första åren. Men tidningen drogs ändå med ekonomiska svårigheter. I den "anmälan" av årgången för 1910 som publicerades i januarinumret finns det en tydlig underton av bekymmer över upplagan och ekonomin. Redaktionen vädjar till "våra sjukkasseorganisationers styrelsers åtanke". Det är deras intresse och goda vilja "tidningen väsentligen måste lita till om den skall kunna ernå den spridning, som är nödvändig ej mindre för dess fortbestånd än äfven för att densamma skall kunna motsvara sitt ändamål".

För att trygga tidningens fortbestånd vore det nödvändigt att alla hjälpte till att öka dess spridning och upplaga. Vid starten, hösten 1907, trycktes tidningen i en upplaga om cirka 10.000 exemplar. Den stabiliserade sej under 1909 på cirka 4.000 exemplar, en upplaga, "som visat sej mer än tillräcklig".

I en redogörelse till Göteborgskongressen säjs det också i klarspråk att "tidningsföretaget utvecklats synnerligen otillfredsställande". Detta berodde enligt verksamhetsberättelsen på "det ringa intresse som hittills kommit tidningen till del från sjukkassefolkets sida".

Kongressen — debatt, information och samvaro

I en folkrörelse som sjukkasserörelsen spelar mötesverksamheten en stor roll både som forum för debatt och information men också som träffpunkt och möjlighet till social samvaro. I dessa avseenden kan man säja att Göteborgskongressen år 1910 var ett fint exempel.

Det faktum att kongressen förlagts till den ur väderlekssynpunkt bättre årstiden spelade givetvis sin roll för möjligheterna till sällskaplig samvaro. Programmet i Göteborg gav också rika tillfällen. Utöver det festliga öppnandet i Arbetareföreningens A-sal, som enligt kongressprotokollet "var smakfullt dekorerad med växter, standar från olika föreningar samt flaggor" stod på dagordningen en rad andra begivenheter. Första dagens kväll hade man ordnat möjligheter till besök på muséer, Skansen Kronan och Trädgårdsföreningen samt Slottsskogen. Andra dagen var det utfärd till skärgården. "Afgång från Ångbåtstrappan. Å Långedrag intages supé. Hemresa kl. 10.30 e. m. i abonnerade spårvagnar. Pris för resor och supé kr. 1:75", står det i programbladet. Efter kongressens avslutning "företages åktur rundt staden i abonnerade spårvagnar och Slottsskogen besökes".

Men kongressen var också ambitiös vad gällde informationen. Tre kvalificerade föredrag hölls. En läkare, dr Gunnar Nyström, talade över ämnet "Betydelsen af tidig läkarhjälp". Förste aktuarien i kommerskollegium Theofil Andersson informerade "om den nya sjukkasselagstiftningen, dess karaktär och betydelse för de nuvarande sjukkassorna". En ny lagstiftning hade under våren beslutats av riksdagen. Slutligen talade aktuarien i kommerskollegium M. Marcus över ämnet "Moderskapsförsäkring".

Kongressprogrammet i övrigt var inte mindre ambitiöst. Utöver de stadgeenliga ärendena såsom ekonomifrågor, stadgefrågor och val av funktionärer upptog dagordningen behandling av en rad motioner, som berörde hela sjukkasseområdet. Det kunde gälla sjukunderstödets utgående per dag, representationsrätt i hälso- och sjukvårdsnämnder, normalreglemente för sjukkassor, formulär för läkarintyg, kassas borgen vid medlems intagande å sjukvårdsinrättning och lånefond för sjukkassor, för att nu bara göra ett urval från just kongressen i Göteborg 1910.

Ett annat ämne, som fanns med i Göteborg och som visar på stor framsynthet var Malmökassornas motion om ett sjukkasserörelsens arkiv. I motionen pekade man på det värde — "kulturellt och statistiskt" — som sjukkassornas handlingar äger och vikten av att man anordnar ett "sjukkasserörelsens arkiv". Förbundsstyrelsen hade kort och koncist yrkat "bifall till motionen", vilket också blev kongressens beslut. Man uppmanade alla anslutna kassor att insända allt sitt tryck till förbundet. Att detta beslut kanske inte fullföljdes så som tänkt var är en annan historia.

Redan till denna första kongress hade det nordiska samarbetet tydligen kommit igång. Inbjudningar hade ingått till samtliga nordiska länder. Men endast danskarna ställde upp. Det gjorde de emellertid i rikt mått. På gästbänkarna satt den danske sjukkasseinspektören Wittrup, formanden i de köpenhamnska sjukkassornas centralförsamling N. P. Christensen, formanden i de danska sjukkassornas verkställande utskott J. Andersen samt redaktören för Dansk Sygekassetidende C. Nielsen.

Nya lagen 1910

Den tillsatta kommittén lade fram sitt förslag 1909. Den nya lagen antogs av riksdagen 1910 och trädde i funktion den 1 januari 1911.

Den nya lagen skilde fortfarande på oregistrerade kassor och registrerade. De senare måste ha

sina stadgar anpassade till lagstiftningen. De kunde agera inför domstol och de åtnjöt statsbidrag. Detta utbetalades med dels en krona per medlem, dels med ett belopp som var anpassat efter respektive kassas utgifter för sjukhjälp.

Samtidigt som den nya lagstiftningen trädde i funktion fastställdes kommerskollegium som tillsynsmyndighet för sjukkasserörelsen. Men den funktionen varade endast två år. Från 1913 överfördes funktionen till socialstyrelsen, som förblev kassornas tillsynsmyndighet fram till 1938.

Striden med rikssjukkassorna

Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund samlade till en början i huvudsak städernas lokalsjukkassor, förankrade bland industrianställda arbetare och lägre tjänstemän.

Dessa många gånger relativt små kassor kände behovet av kontakter med andra kassor på ett annat sätt än de s k rikssjukkassorna, som var organiserade med lokalavdelningar under en centralstyrelses ledning. Till en början ställde sej dock även en del rikssjukkassor positiva till det nya förbundet.

Men snart nog började det gnissla i samarbetet. Man upplevde problemen på ett annat sätt än de lokala kassorna. Medlemsavgifterna till förbundet drabbade de stora rikssjukkassorna hårt, ett förhållande som betydde mycket i en ansträngd ekonomi. Detta och det faktum att rikssjukkassorna hade lättare att klara vissa problem med riskutjämning och överföring av medlemmar från en lokalavdelning till en annan gjorde att rikssjukkassorna efter hand blev mindre samarbetsvilliga med de övriga. Allt fler av de stora rikssjukkassorna lämnade också förbundet.

Under åren 1915–1916 förändrades läget mellan de båda principiellt olika organisationerna radikalt. Flertalet rikssjukkassor hade lämnat Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund och under december 1916 bildat en ny konkurrerande sammanslutning "Rikssjukkassornas centralorganisation", ett slags riksorganisationernas "LO".

Den nya organisationen var i jämförelse med förbundet en tämligen lös sammanslutning mellan i hög grad självständiga enheter.

Utöver de praktiska skäl, som anförts ovan, fanns det också en del principiella orsaker till att rikssjukkassorna ville gå sin egen väg vad gällde det centrala samarbetet. De lokala kassorna ansågs företräda en helt annan organisationsprincip än rikssjukkassorna. Men man pekade också i debatten kring denna fråga på att förbundet inte tagit hänsyn till rikssjukkassornas önskemål och intressen när det gällde den nya lagstiftningen och när det gällde inställningen till en obligatorisk försäkring, som i Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund hade en ivrig förkämpe.

Den sistnämnda frågan var troligtvis den viktigaste för rikssjukkassornas inställning. Man hade på det hållet den uppfattningen att en obligatorisk försäkring skulle göra rikssjukkassorna onödiga. När därför förbundet lyckades i sin strävan att få regeringen intresserad av ett obligatorium (en utredning tillsattes 1915) blev krisen akut och splittringen defenitiv. Rikssjukkassornas centralorganisation kom till. Det kom att dröja hela 17 år innan vi på nytt fick en enhetlig sjukkasserörelse.

Den nya riksorganisationen kom aldrig att omfatta alla rikssjukkassor. Tvärtom blev flertalet av dem kvar i förbundet. Å andra sidan hade centralorganisationen den alldeles överväldigande delen av rikssjukkassornas medlemmar, beroende på att man hade de stora enheterna.

Under de 17 år som sjukkasserörelsen var splittrad på två stora block rådde tidvis ett ganska spänt förhållande mellan de organisationerna. De framförde ofta diametralt motsatta meningar i avgörande principiella frågor men också personliga motsättningar spelade en roll i sammanhanget.

Trots detta förekom ett visst samarbete. Båda blocken hade ett gemensamt intresse av att statsbidragen höjdes. Gemensamma framställningar till regeringen därom gjorde man också. Efter hand som utvecklingen framskred och det stod klart att de stora frågorna – sådana som lagstiftningen och statsbidragen – var beroende av samarbete för att kunna bevakas tillfredsställande började samförståndstankar vinna terräng på båda sidor. Bland de sakkunniga som arbetade fram förslaget till 1931 års betydelsefulla lagreform fanns också företrädare för båda organisationerna.

När så den nya lagen började fungera blev det allt tydligare att det var meningslöst att upprätthålla splittringen. Det fanns inte längre ett sakunderlag för två organisationer. Ändå krävdes det långvariga och segslitna förhandlingar innan man år 1934 kunde gå samman igen till en central sammanslutning, kallad Svenska sjukkasseförbundet.

Detta förbund fungerade under det namnet fram till 1961. När de allmänna sjukkassorna år 1962 tog över ansvaret även för den allmänna pensioneringen (folkpensioneringen och ATP) ändrades namnet till Försäkringskasseförbundet. Tidskriften ändrade i konsekvens därmed sitt namn till Tidskrift för allmän försäkring. När sedermera dess utformning och innehåll populariserades och breddades döptes den om ännu en gång och har sedan dess namnet Socialförsäkring.

Frågan om en obligatorisk försäkring

Trots att det kom en ny lag för sjukkassorna år 1910 fortsatte debatten om sjukförsäkringen och kassorna även sedan den nya lagen trätt i kraft. Redan år 1911 kom ett förslag om komplettering

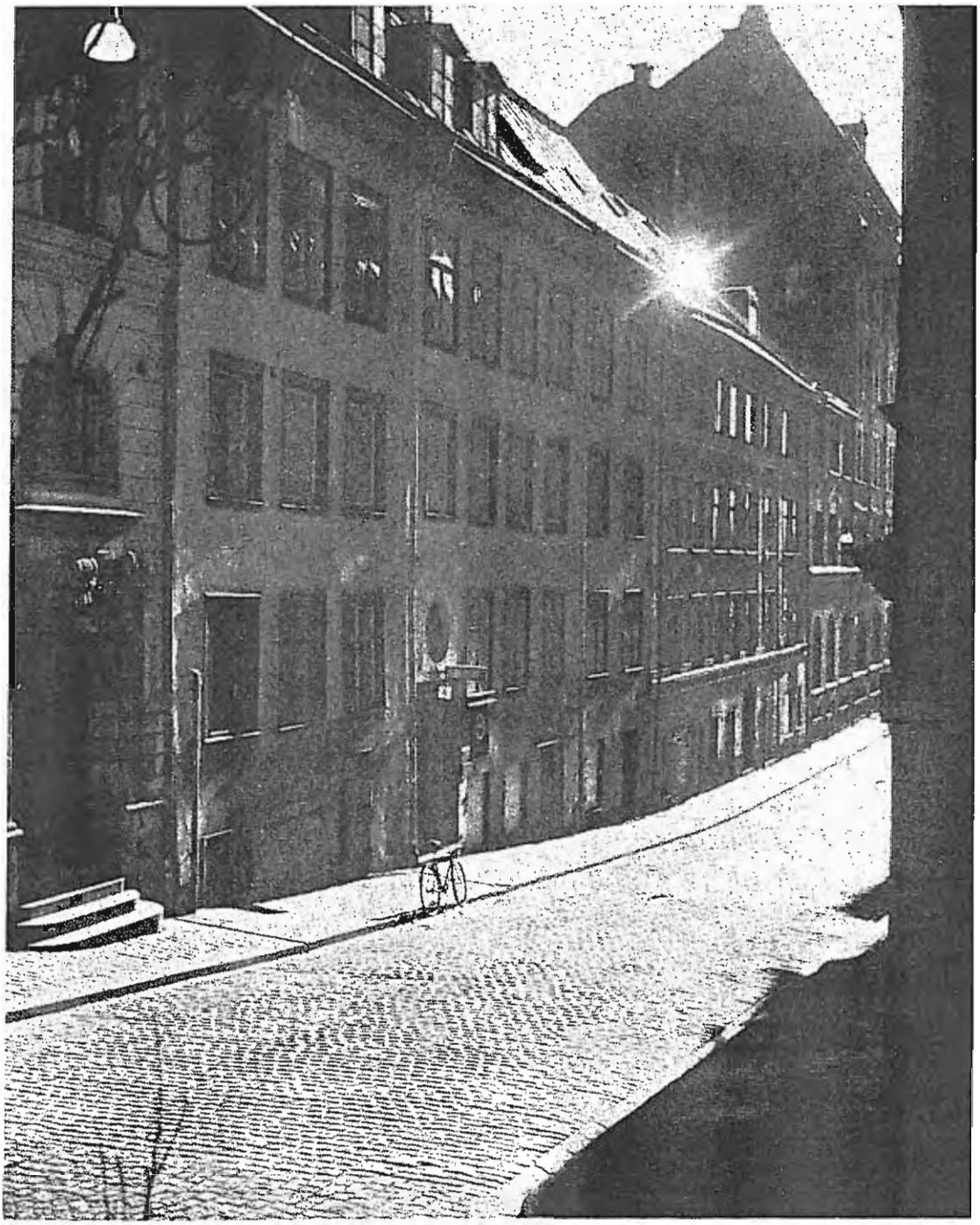

En bild från Brunnsgränd i Gamla stan i Stockholm, där förbundet hade sina första lokaler i nr 4. Huset ägdes av sjuk- och begravningskassan "Enighet ger styrka".

av sjukförsäkringen med en särskild moderskapsförsäkring. Regeringen tillsatte på uppdrag av riksdagen sakkunniga, som framlade ett förslag om en sådan försäkring men förslaget vann inte lagrådets gillande. Rådet hemställde att förslaget inte skulle föreläggas riksdagen.

I stället beslöt 1912 års riksdag efter förslag av regeringen att bevilja statsbidrag till registrerade kassor som hade moderskapshjälp i sin försäkring. Villkoret var att kassan hade regler om moderskapshjälp i sina stadgar och att medlemmen, under tiden hjälpen utbetalades, avstod från förvärvsarbete.

Även frågan om en obligatorisk försäkring var föremål för debatt och riksdagsmotioner vid denna tid. En motion till 1910 års riksdag medförde inget resultat. Men år 1913 tillsatte regeringen en utredning i ämnet. Det blev socialstyrelsen som fick uppdraget. Något förslag kom dock aldrig.

Men år 1915 tillsatte dåvarande civilministern Oscar von Sydow en utredning, vars uppdrag var att komma med förslag om införande av obligatorisk sjukförsäkring. Utredningen, i vilken bland andra ingick Svenska sjukkasseförbundets kassör J. L. Berglund och ordföranden i Eskilstuna Sjuk- och begravningskassa J. W. Westergren, avlämnade ett förslag i oktober 1919.

Utredningsförslaget innebar att "offentliga sjukkassor" skulle inrättas. Landet skulle indelas i "sjukkasseområden". Inom varje sådant område skulle finnas en "allmän sjukkassa". Området skulle kunna omfatta en eller flera kommuner och kassan borde omfatta minst 500 medlemmar.

Intressant är att kommittén fann det omöjligt att bygga upp den nya organisationen på de frivilliga sjukkassornas grund. De "allmänna sjukkassorna" måste alltså bli nybildade organisationer.

Försäkringen skulle enligt förslaget finansieras med statsbidrag och avgifter från de försäkrade. Man räknade med att staten skulle stå för en tredjedel av kostnaderna och de försäkrade två tredjedelar.

Förslaget till obligatorisk försäkring ("tvångsförsäkring") blev utsatt för hård kritik. En överarbetning gjordes i civildepartementet men ändå blev det ingen proposition. Regeringen meddelade att främst av statsfinansiella skäl hade man måst avstå från att lägga den förut utlovade propositionen. Inte heller under de närmaste åren därefter kom det någon proposition i ämnet.

I sammanhanget är det värt att nämna att riksdagen år 1920 hemställde hos regeringen att tillsätta en kommitté med uppgift att framlägga förslag om en enhetlig organisation av den dåvarande socialförsäkringen. Under sommaren 1920 tillsatte socialminister Bernhard Eriksson en kommitté med generaldirektören Adolf af Jochnick (pensionsstyrelsen) som ordförande "att utarbeta en plan för en enhetlig organisation av den svenska olycksfalls-, pensions- och sjukförsäkringen". Sedermera vidgades uppdraget att även omfatta en granskning av grunderna för hela socialförsäkringen.

Kommittén kom emellertid aldrig igång med sitt arbete. På grund av besparingsskäl avbröts arbetet i november 1922 och år 1925 lades kommittén ned. Fortfarande var det statsfinansiella skäl som anfördes för åtgärden. Det rådde i hela världen just då en svår ekonomisk depression, ett faktum som med dåtidens syn på ekonomiska frågor förlamade statsmakterna till passivitet och besparingsåtgärder. Det skulle dröja ända till en bit in på 30-talet innan man vågade sej på en ny ekonomisk politik och därmed reformverksamhet på det sociala området.

Den av regeringen några år tidigare tillsatta Statens besparingskommitté kom 1925 med ett betänkande, i vilket även sjukförsäkringens organisation berördes. Kommittén föreslog en viss omorganisation av försäkringen. Förslaget blev emellertid hårt kritiserat och sedermera överarbetat. Ett förslag utarbetades av särskilt tillsatta sakkunniga, som var färdiga 1929. Det förslaget låg till grund för den år 1931 framlagda nya lagstiftningen.

Förbundet hade i en kritisk skrivelse till regeringen år 1928 påtalat det svåra läge som sjukkasserörelsen kommit i genom att reformverksamheten upphört. Det hade "inom rörelsen utlöst ett starkt missnöje och tolkats som ett bevis på bristande intresse för sjukförsäkringen från statsmakternas sida". Härigenom hämmades också den frivilliga försäkringens utveckling.

1931 års sjukkasseförordning

Den nya förordning, som trädde i kraft år 1931 hade – som framgår av det föregående – kommit fram under stor vånda och lång tidsutdräkt. När den väl kom betydde den emellertid mycket för sjukkasserörelsen. Organisationen rationaliserades och försäkringen förbättrades.

Sjukförsäkringen skulle, enligt den nya lagen, i fortsättningen skötas av två särskilda organ, centralsjukkassor och lokalsjukkassor. Centralsjukkassorna skulle vara "samlingsorgan" och riskutjämnande för de lokala sjukkassorna. Men även lokalsjukkassorna skulle vara självständiga föreningar. För att trygga enhetligheten och samverkan skulle dock centralsjukkassorna ha ett visst inflytande på lokalsjukkassornas organisation och verksamhet. Lokalsjukkassorna skulle i vissa avseenden vara företrädare för centralsjukkassorna, exempelvis när det gällde sjukkontroll och avgiftsuppbörd.

Med denna organisation kunde man inordna såväl de gamla lokala sjukkassorna som rikssjukkassorna i det nya systemet. Rikssjukkassorna skulle omformas till centralsjukkassor. Den kommunala indelningen skulle vara norm för den nya organisationens verksamhetsområden. De landstingskommunala områdena skulle utgöra grunden för centralsjukkassorna och den primärkommunala indelningen för de nya lokalsjukkassorna.

Där det vore nödvändigt skulle dock en kommun kunna indelas i mer än ett sjukkasseområde. Och i andra fall skulle två eller flera kommuner kunna slås ihop till ett sådant område. På samma sätt skulle det vara möjligt att slå samman ett eller flera landstingsområden till ett sjukkasseområde för centralsjukkassa.

För de dåvarande sex städerna utanför lands-

Interiör av sjukkasseexpedition för sjukkassan "Enighet ger styrka" i Stockholm omkring sekelskiftet. Lokalen fanns i samma hus, Brunnsgränd 4, där Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund hade sin expedition.

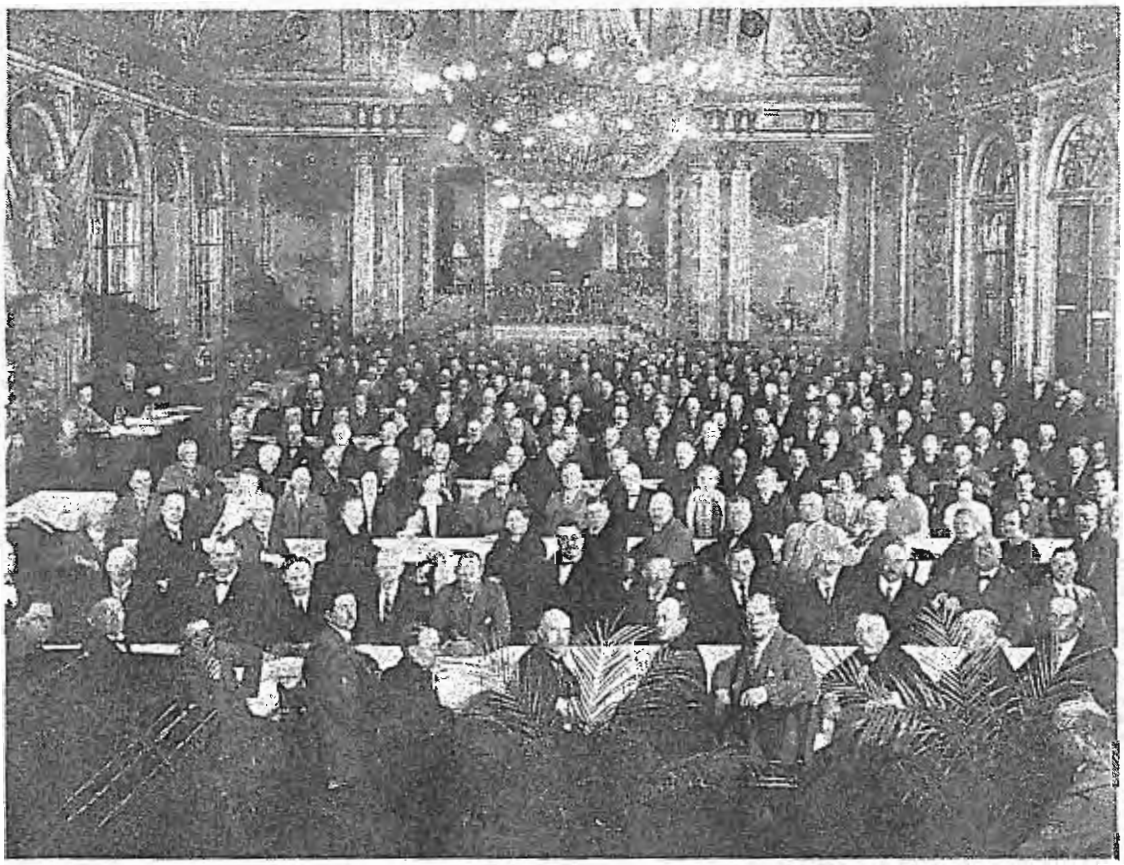

Den församlade kongressen i Grand hotells spegelsal i Stockholm 1928.

ting skulle upprättas särskilda centralsjukkassor.

Kassorna skulle vara öppna för allmän anslutning, vilket innebar att fabriks- och yrkeskassor i princip var förbjudna.

Det är ingen överdrift att säja att den nya lagstiftningen representerar en av de viktigaste händelserna i den frivilliga sjukkasserörelsens historia.

Vid starten fanns det cirka 465.000 medlemmar i de erkända sjukkassorna. Vid slutet av 1935, då omorganisationen alltjämt pågick, hade medlemssiffran fördubblats och uppgick till 928.354 personer. Tio år senare (1945) hade medlemsantalet ökat till över 2,5 miljoner. Med de försäkrades barn utgjorde antalet människor som hade ett försäkringsskydd vid sjukdom omkring 3,5 miljoner, vilket då motsvarade cirka 53 procent av landets befolkning.

Men sjukpenningen var alltjämt mycket låg. Genomsnittligt utgjorde den endast lite över 2 kronor per dag.

År 1938 tillsattes socialvårdskommittén med uppgift att komma med förslag till en obligatorisk sjukförsäkring. Ett förslag lades fram 1944. År 1947 antog riksdagen en av regeringen framlagd proposition. Av statsfinansiella skäl uppsköts emellertid genomförandet. År 1951 tillkallades socialförsäkringsutredningen som gjorde viss överarbetning. Vid 1953 års riksdag togs det slutgiltiga beslutet.

Så var situationen inför obligatoriets genomförande den 1 januari 1955. Man kan säja att den frivilliga sjukkasserörelsen lyckats med att få med större delen av svenska folket i en frivillig sjukförsäkring medan man däremot misslyckats med att ge försäkringen ett sådant innehåll att den gav tillfredsställande kompensation för folkflertalet.

Representantskapsmötet i Stockholms stadshus, rådssalen år 1943. I förgrunden socialminister Gustav Möller, direktör Borberg, Köpenhamn och generaldirektör Konrad Persson, Pensionsstyrelsen.

Svenska sjukkasseförbundets styrelse 1948. Fr. v. Gustav Jansson, Elof Henriksson, Carl Brännberg, Knut Andersson (ordförande), Ture Leyden direktör, Lennart Norman, Svante Holmgren och E. Gust. Andersson.

Försäkringskasseförbundets styrelse 1969. Från vänster Gustav Eklöv, Sven Bohman, John Gustafsson, Gösta Carlson (halvt skymd), Georg Pettersson, Ingvar Nordin, Bo Martinsson, Allan Nordholm, Werner Sandh och Lars Larsson.

En bild från kongressen i Stockholm 1962. I förgrunden gäster från övriga nordiska länder.

Från representantskapsmötet i Falun 1971. Fr. v. Göte Fridh, Alvar Sundvik, Sven Aspling, Tage Erlander och Ingvar Nordin.

Bilden upptill: Från kongressen i Västerås 1970. I förgrunden Erling Aalby, Helmer Rygh och Finn Alexander, Norge samt Alice Bruun, Danmark.

Bilden nertill: Tre damer i kongressbyrån, Västerås 1970, fr. v. Sylvia Alvang, Inger-Lisa Egnell och Karin Wige.

Satsning på utbildning

I dagens situation för försäkringskassorna är det lätt att förstå vikten av att försäkringskassornas personal är välutbildad. Den oavbrutet pågående reformverksamheten kräver självfallet en fortlöpande utbildning av kassapersonalen för att göra det möjligt för den att sköta verksamheten gentemot allmänheten på ett lagriktigt och serviceinriktat sätt.

På den frivilliga sjukkasserörelsens tid gällde det i begynnelsen att de frivilliga krafterna lärde sej stadgar och försäkringsregler på egen hand. När man började anställa personal var det för det mesta fråga om människor som dittills arbetat med sjukkassan på sin fritid och som förtroendevalda. Det betydde att personer med den bakgrunden kunde verksamheten erfarenhetsmässigt.

Men efter hand som kassornas verksamhet växte blev det nödvändigt att mer och mer anställa folk på heltid. Den utbildning som då gavs sköttes lokalt i varje kassa för sej.

En viktig bit av denna utbildnings- och informationsverksamhet var de föreläsningar, som alltid förekom på centralförsamlingarnas och medlemsmötenas årssammankomster.

En icke föraktlig roll vad gäller utbildningen och informationen spelade givetvis Svensk Sjukkasse-Tidning efter sin tillkomst på hösten 1907. Den publicerade inte bara debatter kring aktuella sjukkassefrågor och försäkringsfrågor. Den hade också ofta artiklar från riksdagen som berörde sjukkassefrågor och socialpolitik i allmänhet.

Redan tidigt började också Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund utge tryckta småskrifter om aktuella sjukkassefrågor. År 1912 gav man exempelvis ut en broschyr om tolkningen av 1910 års sjukkasselag, en broschyr som kan betecknas både som utbildningsbroschyr för sjukkassefolket och som informationsbroschyr för allmänheten.

År 1916 anordnade förbundet för första gången en föreläsningskurs för sjukkassornas funktionärer. Inte mindre än över 300 personer deltog i den. Ytterligare en sådan kurs anordnades år 1918. Den kan man med visst fog beteckna som

Från en kurs på LO-skolan på Runö år 1954 i samband med övergången till obligatorisk sjukförsäkring från nyåret 1955.

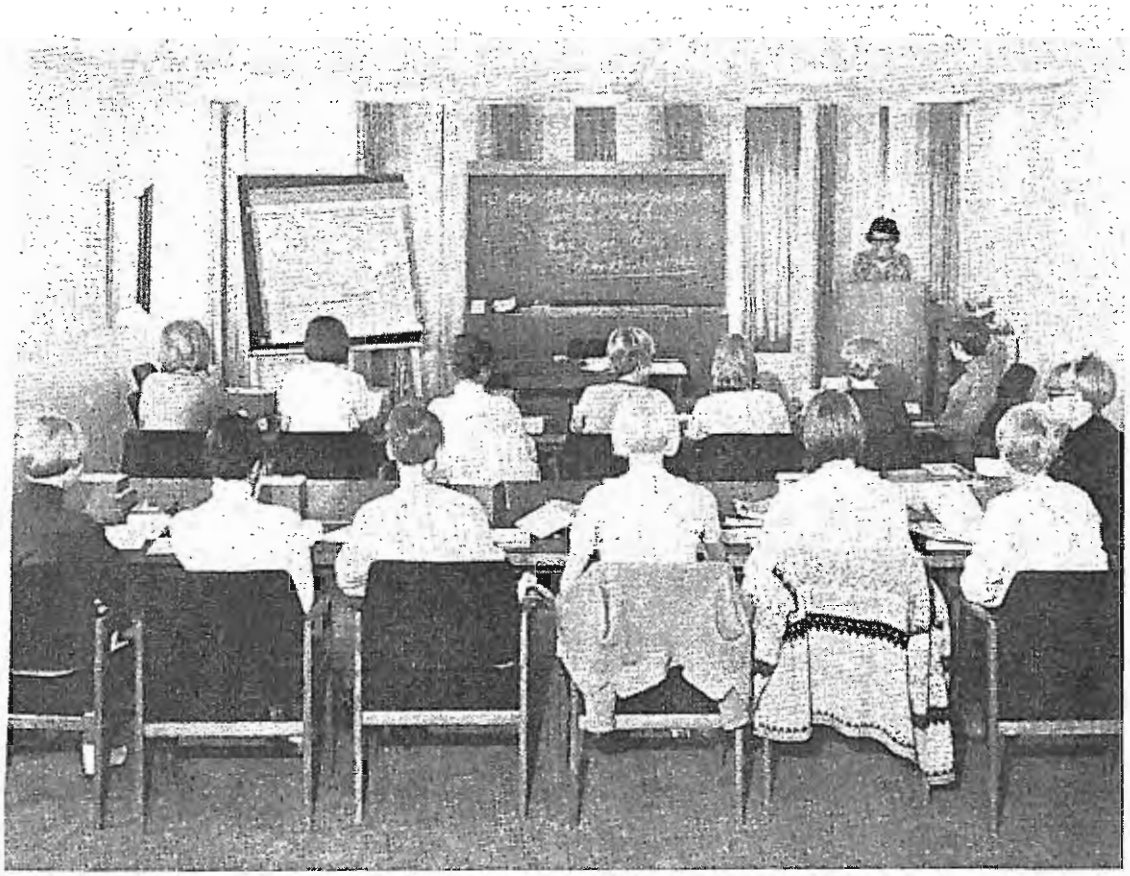

Bilden upptill: Från en grundkurs vid kassan i Jönköping.

Bilden nertill: Förbundets utbildningspersonal vid en kurs år 1962 i Sånga-Säby. Fr. v. Sven Gustavsson, Ulla-Britt Siwertz, Gunnar Ekegärd, Kurt Wiberg och Sture Wallmon.

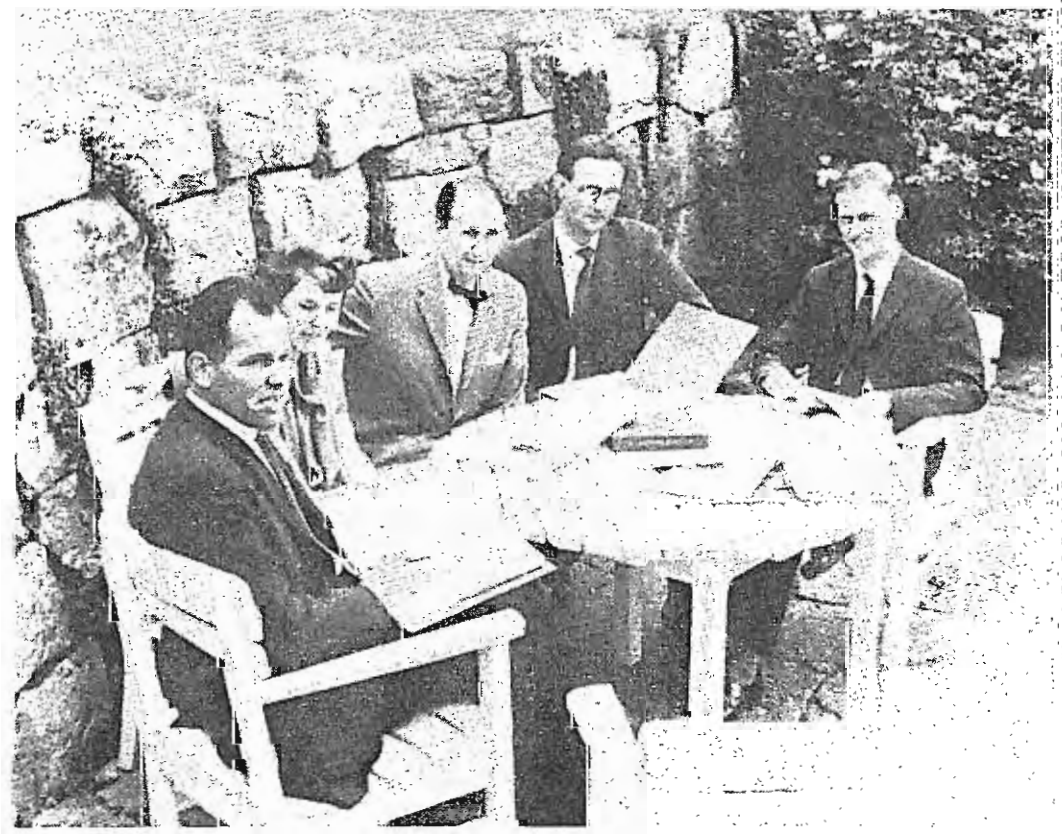

Från en instruktionskurs i Härnösand år 1946. Sittande i mitten förbundets ombudsman E. O. Wiklund.

den första samnordiska kursen. Till den hade nämligen inbjudits deltagare även från Norge och Danmark. Föreläsningarna på den kursen trycktes i en broschyr, som distribuerades till sjukkassorna. På det sättet kunde man mångdubbla "elevernas" antal.

Kursen som pågick i fem dagar upptog inte mindre än 16 föredrag. Ämnena rörde dels socialförsäkringen i allmänhet, dels också sjukförsäkringen och sjukkassorna. En rad läkare hade engagerats för information om olika folksjukdomar. Även orienteringar om sjukkasserörelsen i Danmark och Norge gavs.

År 1930 utgav förbundet en handbok för de erkända sjukkassorna. För ändamålet hade man engagerat Theofil Andersson, chef för socialstyrelsens sjukkassebyrå. Handboken var en motsvarighet till de nuvarande arbetsinstruktionerna.

År 1934 gav förbundet ut den första sjukkassekalendern, en informativ publikation med almanack, som sedan utkom regelbundet under lång tid. Kalendern innehöll alltid minst en uppsats i för sjukkasserörelsen aktuellt ämne.

År 1935 började en centralt anordnad utbildning av kassapersonal. Man anordnade en- och tvådagarskurser i aktuella ämnen.

År 1939 hölls den första veckokursen för anställda och förtroendevalda. Under de närmaste åren därefter anordnades ytterligare tre sådana kurser. Parallellt med denna centrala utbildningsinsats pågick lokalt arrangerade kurser i centralsjukkassornas regi.

År 1944 tillkom en korrespondenskurs (i samarbete med Brevskolan). Den lästes av ett tusental kassaanställda.

Vid förbundets kongress i Göteborg år 1945

"För sjukkasserörelsens utveckling och omdaning till en värdefull social välfärdsanordning har otvivelaktigt sjukkassefolkets sammanslutning varit en mäktig hävstång och förutan densamma hade reformeringen av denna försäkringsrörelse icke kommit till stånd."

(Ur verksamhetsberättelsen 1931)

framförde förbundets styrelse ett förslag om utredning av organisation och program för upplysnings- och utbildningsverksamhet för kassornas personal. Kongressen beslöt uppdra åt styrelsen att göra en sådan utredning. Göteborgskongressens beslut bekräftades av nästa kongress i Malmö 1949. Men först 1954 kom den begärda kommittén till. Bakgrunden var riksdagsbeslutet 1953 att den länge väntade obligatoriska sjukförsäkringen skulle träda i kraft på nyåret 1955.

Den tillsatta kommittén arbetade mycket snabbt och var klar med sitt uppdrag redan i april 1955. Med hänsyn till det akuta behovet omfattade kommitteförslaget endast ett utbildningsprogram för åren 1955 och 1956. Förslaget innehöll också tillsättandet av ett permanent studieråd samt att förbundet skulle anställa en studiesekreterare. Vid en extra kongress år 1955 antogs kommitteförslaget i sina huvudlinjer.

Under 1956 kom organisationen i gång. Centralsjukkassorna blev regionala utbildningsenheter. På varje centralsjukkassa tillsattes en studieledare med uppgift att organisera och leda utbildningen efter direktiv från den centrala studieledningen på förbundet. Dessa studieledare kallades till en central kurs i juni 1956 och september samma år.

En grundkurs utarbetades i samarbete med Hermods institut, en kurs som lästes av inte mindre än 5.160 sjukkasseanställda och även en del förtroendevalda. Utöver grundkurserna omfattade korrespondensbreven också specialkurser, som under 1956 lästes av nära 500 personer.

Totalt under åren 1958–1966 läste 7.614 anställda grundkursen. En påbyggnadskurs, "Den allmänna kursen", lästes under åren 1962–1966 av totalt 3.753 anställda.

Efter hand vidgades ämnesområdet för kursverksamheten. Servicefrågor, personalledningsfrågor och organisationsfrågor stod på schemat, liksom vardagspsykologi och relationsfrågor. Efter hand som kassornas centrala ställning inom samhällets sociala verksamhet markerades kändes behovet av en vidgad utbildning, och kursen "Vårt samhälle" tillkom.

Från och med den 1 juli 1964 flyttades huvudmannaskapet för utbildningen inom socialförsäkringen till riksförsäkringsverket. Det ansågs att utbildningen var en bit av tillsynsfunktionen. Därmed avslutades en viktig epok i förbundets verksamhet på detta avsnitt.

Att Riksförsäkringsverket övertog utbildningsfunktionerna har inte inneburit att förbundet helt släppt utbildningsfrågorna. Förbundet deltar aktivt i det centrala utbildningsrådet och utarbetar på riksförsäkringsverkets uppdrag utbildningsmaterial som via förbundets förlagsverksamhet tillhandahålls kassorna.

"Sedan skall vi alla komma ihåg att förbundet blir vad vi gemensamt gör det till. Anser vi oss ha behov av ett auktoritativt centralt organ för de allmänna sjukkassorna, som tillvaratar deras gemensamma intressen, som gör dem vissa tjänster, som medverkar till att sjukförsäkringen är ordnad och handhaves efter sunda principer, då skall vi gemensamt bygga upp ett sådant organ. Det är inte gjort med en gång, sådant tar alltid tid och vi skall inte bli alltför otåliga om det till äventyrs tar längre tid än vi väntat oss. Med gemensamma ansträngningar kan det emellertid gå ganska raskt med den grund vi har att bygga på."

(Förbundsordföranden E. Gust. Andersson vid extrakongressen 1955)

Information till allmänheten

En pensionär får information av Gunvor Jansson vid Stockholmskassans lokalkontor på Norrtullsgatan. Utbildningen av kassapersonalen har i hög grad inriktats på personlig service till allmänheten.

Redan i Sveriges Allmänna Sjukkasseförbunds första stadgar av den 12 augusti 1907 anges som punkt 1 av förbundets uppgifter "att genom föranstaltande av allmänna möten och offentliga föredrag, spridande av broschyrer och utgifvande af ett allmänt sjukkasseorgan utbreda kännedom om och intresse för sjuk- och begrafningskasseverksamheten och dess syften samt bringa under offentlig diskussion de olika spörsmål, som för denna verksamhet äro af betydelse".

Redan vid konferensen i Stockholm hade kommitterade ett provnummer färdigt av den tidning man tänkt ge ut. Intressant är att det uppenbarligen inte fanns någon nämnvärd opposition mot förslaget om en tidning, trots att det var ett både komplicerat och dyrbart projekt att få igång. Men bakom denna bestämdhet att börja med en tidning vid samma tidpunkt som man bildade förbundet låg en lång erfarenhet av hur viktigt det var för sjukkasserörelsen att kunna informera både internt och till medlemmar och allmänhet. Från verksamheten ute i landet visste man hur viktigt det var för kassaverksamheten att kunna informera, agitera och debattera för att utveckla sjukkasserörelsen till en allt större folkrörelse.

Tidskriften var under många av pionjäråren ett svårt ekonomiskt problem för förbundet. Men med agitation för en ökad upplaga och statsanslag lyckades man komma igenom svårigheterna. Att det inte var lätt framgår av verkställande utskottets protokoll från de första årens verksamhet. Vid varje sammanträde hade man bekymmer med tidningens ekonomi. Man kan säja att förbundet hade att arbeta med information till flera

olika målgrupper. Svensk Sjukkasse-Tidning gick inte bara till kassaledningarna landet runt och deras expeditioner. Den gick också till berörda myndigheter och enskilda ledande personer inom myndigheterna. Dessutom fanns det en och annan medlem, som var intresserad av att följa sjukkasserörelsens utveckling i dess egen tidning.

Redan vid starten var man inom rörelsen så PR-inriktad att man skickade tidningen gratis till ledande politiker och de största dagstidningarna för att på det sättet påverka opinionen.

Men också broschyrer är en tidigt förekommande informationsmetod inom sjukkasserörelsen. Redan år 1912 gav förbundet ut en broschyr om 1910 års sjukkasselag. Det kan emellertid tilläggas att redan före dess hade de större sjukkassorna gett ut egna broschyrer med information om sjukkassan och dess syften och förmåner.

Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund ägnade sej emellertid också åt förebyggande åtgärder. Man gav ut en broschyr om spanska sjukan år 1916. Just då rasade en epidemi av den sjukdomen över landet och förorsakade bekymmer och problem. Och det drabbade ju sjukkasserörelsen.

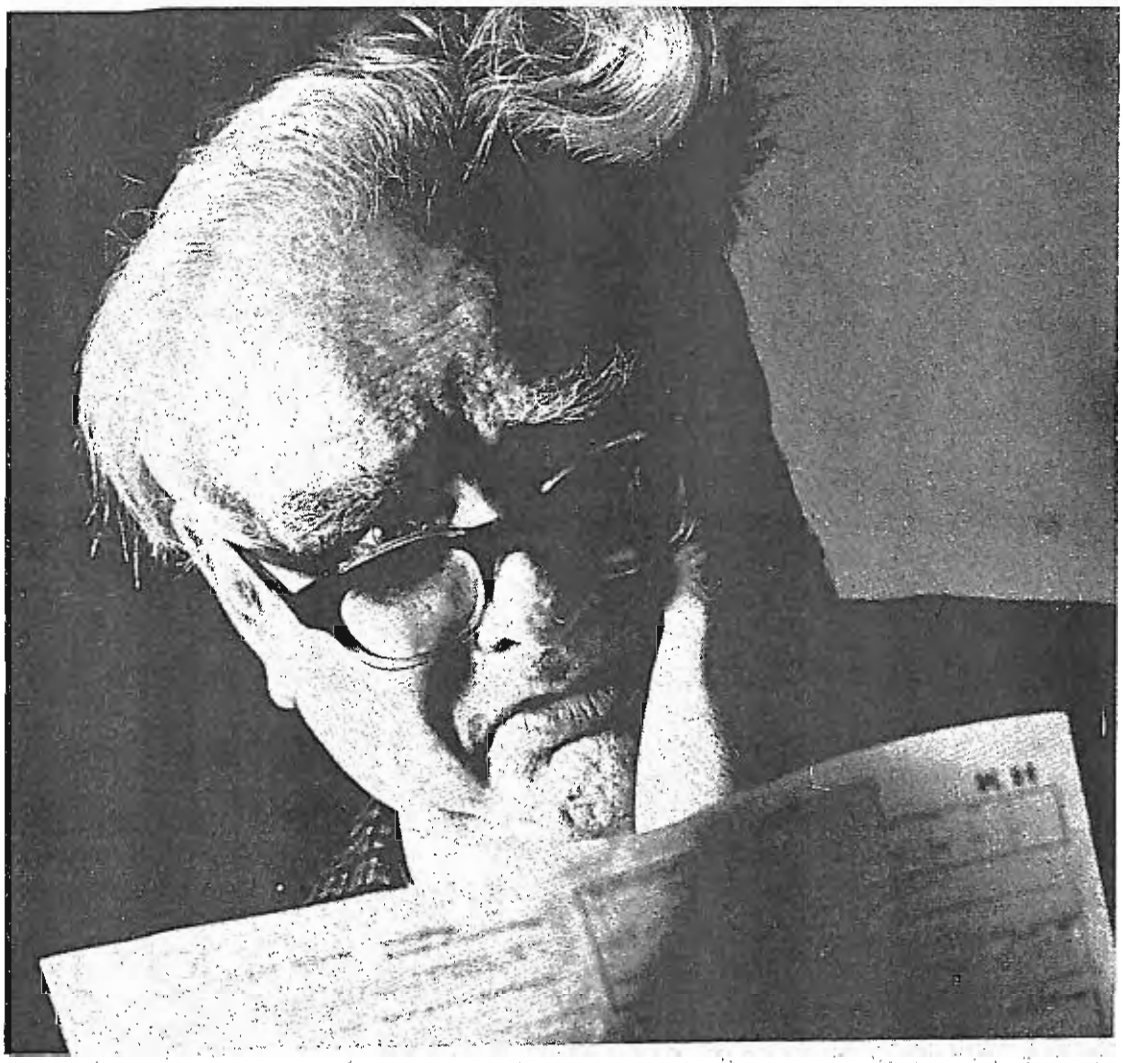

Blanketter är besvärliga ibland.
Inte bara för pensionärer.

Kom in till Försäkringskassan. Vi hjälper gärna till.

En annons i dagspressen år 1967, året då förbundets första stora annonskampanj genomfördes.

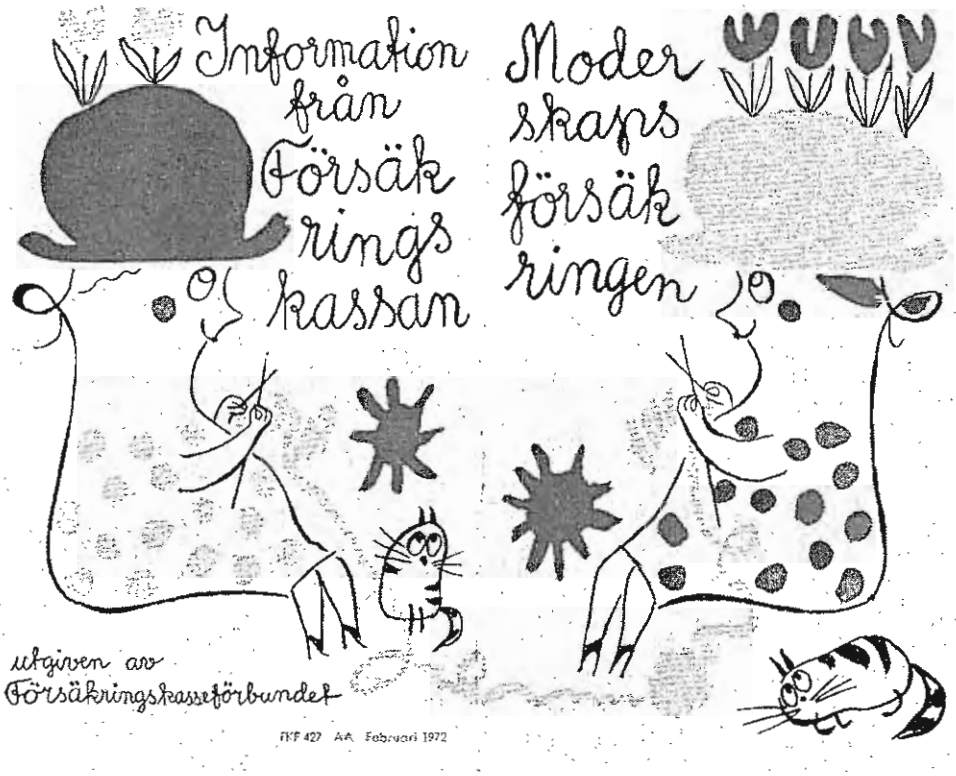

Omslaget till en broschyr om dåvarande moderskapsförsäkringen år 1972. Teckning av Helga Henschen.

År 1939 lät förbundet inspela en kortfilm om sjukkasserörelsen som visades som förspel på biograferna landet runt.

Året därpå genomförde förbundet den första stora informationskampanjen per annons om sjukkassorna och deras uppgifter. Samma år utarbetades på uppdrag av förbundet ett informationsmaterial för skolorna om sjukkassorna och deras verksamhet.

År 1951 tillsatte förbundet en propagandakommitté med uppgift att informera allmänheten om den frivilliga sjukförsäkring som kassorna tillhandahöll.

År 1954, året före den obligatoriska sjukförsäkringen trädde i kraft, är det naturligt att informationen blev särskilt omfattande. Den nya lagstiftningen var komplicerad och för många, inte minst för fackföreningsrörelsen som ju alltid är intresserad av socialförsäkringen var det ett önskemål att få så lättfattlig information som möjligt. Förbundet var snabbt "på plan" med en broschyr, som gick ut till alla hushåll i landet.

I mitten på 60-talet började en ny epok vad gäller informationen i samband med att statsmakterna började upptäcka vikten och nödvändigheten av att medborgarna gavs information om samhällsutvecklingen. Detta gällde inte minst i en föränderlig tid, när reformverksamheten gick på högvarv. Speciellt viktigt var att människorna fick information om sociala förmåner av olika slag, inte minst de som hörde till socialförsäkringen.

Detta var den allmänpolitiska bakgrunden till

"Kassafolket, både de förtroendevalda och tjänstemännen, behöver själva kunna mycket för att kunna dela med sig av information och råd. Vi vet att Sjukkasseförbundet har spelat och spelar en viktig roll i detta upplysningsarbete till personalen och till allmänheten. Vi måste räkna med förbundet ännu mer i framtiden, så att reformerna blir vad de är ämnade att bli för den enskilda människan."

(Statssekreterare Ernst Michanek vid extrakongressen 1961)

En bild från en vandringsutställning om socialförsäkringen år 1971.

att Försäkringskasseförbundet (som förbundet nu hette) intensifierade sin utåtriktade information. Man byggde ut broschyrfloran avsevärt. Man började göra planerade kampanjer varvid alla tillgängliga media användes. Den första kampanjen gällde ändringar i sjukförsäkringen från och med årsskiftet 1966/67. För första gången annonserade socialförsäkringen i hela dagspressen. En uppföljning visade att kampanjen hade haft god effekt.

Under de därpå följande åren har den utåtriktade informationen byggts ut alltmer. Vid varje reform har information till allmänheten hört till rutin och planeringen av informationskampanjerna har krävt allt större resurser.

Samtidigt som den av förbundet, i samverkan med riksförsäkringsverket planerade och genomförda informationen vuxit i omfattning har också den lokalt bedrivna informationen ökat. Inom varje kassaområde bedrivs – med stöd från förbundet i form av material i form av affischer, broschyrer, filmer och annat mötesmaterial – en fortlöpande informations- och kontaktverksamhet ut till det lokala organisationslivet samt till skolor, sociala institutioner och andra som behöver information.

Försäkringskasseförbundets informationssatsning har blivit uppmärksammad, inte bara av sina målgrupper utan också av informationsfolk och pressen samt institutioner.

"Till slut vill jag bara än en gång vända mig direkt till Er. Min övertygelse är nämligen att sjukkassefolket liksom hittills med råd och dåd skall bidra till att socialförsäkringarna utvecklas så, att de blir ett omistligt inslag i vårt samhällsliv. Därigenom blir samhället i stånd att tillförsäkra sina medlemmar ett effektivt och efter rättvisa grunder utformat skydd i livets vanligaste nödlägen. Det är för detta mål som samhället på nytt kallar sjukkassornas folk till en insats för vårt gemensamma bästa. Ni förstår säkerligen att efter de erfarenheter som socialdepartementet och regeringen redan har av Edra insatser, så litar vi även i framtiden på sjukkassefolket."

(Socialminister Torsten Nilsson vid kongressen 1959)

Förlagsverksamheten

Den förlagsverksamhet som Sveriges Allmänna Sjukkasseförbund och dess efterföljare bedrivit fanns fastslagen redan i de första stadgarna från 1907.

Under punkten 5 till paragrafen 2 i vilken förbundets ändamål uppräknades stod följande:

(Förbundets ändamål är) "att vidtaga åtgärder i syfte att tillhandahålla de anslutna sjukkassorna billigt och ändamålsenligt arbetsmaterial samt förnödenhetsartiklar, hvarav de för sin verksamhet är i behof".

I ett protokoll från verkställande utskottets sammanträde i mars 1908 kan man läsa följande: "— — — beslutade utskottet att i nästutkommande nr av Svensk Sjukkassetidning införa inbjudan till pristäflan om arbetsböcker för förbundet och skall den omfatta medlemsmatrikel, motbok, uppbördsbok och sjukjournal. Tre priser bestämdes å resp. 75, 50 och 25 kronor. Prisnämnden skall bestå av tre personer och utses en av verkställande utskottet samt skulle framställning göras till Stockholms och Norrköpings centralförsamlingars styrelser att de måtte utse vardera en".

I ett senare protokoll omtalades att ett förslag, insänt av signaturen "Hampus" tilldelats första pris. Bakom signaturen fanns C. A. Svensson, Stockholm, framträdande sjukkasseman i huvudstaden.

Redan vid kongressen i Göteborg 1910 anordnades den första utställningen av förlagets produkter. Det framgår av ett kort meddelande i kongressprotokollet för den 25 juli: "Af J. E. Berglund upplystes att en liten utställning av arbetsmaterial utarbetats af verkställande utskottets ledamot C. A. Svensson. Utställningen var anordnad i skrifrummet och nödiga upplysningar till intresserade lämnades beredvilligt af C. A. Svensson".

I nr 7 av Svensk Sjukkasse-Tidning för 1911 finns en annons på baksidan, som räknar upp aktuella produkter från förlaget. Där står det: "Normalstadgar för sjukkassor, utarbetade å kommerskollegii Sjukkassebyrå". Pris pr ex. 50 öre. "Den nya sjukkasselagen." Af dr Theofil Andersson. Pris 15 öre. Uppbördsböcker för sjukkassor. Ändamålsenliga. Färdiga i 2 olika storlekar. Pris 1 kr. för mindre. För större 1:50 kr. Medlemsmatriklar för sjukkassor. Ändamålsenliga. Färdiga i lärftband i 4 olika storlekar. Pris respektive kr. 7, 10:50, 13:— och 18:— kr. "Lag om sjukkassor den

En bild av blankettkommittén, förbundets äldsta arbetsgrupp. Fr. v. Stig Ohlsson, Örjan Österbo, Jan Trygve, Sten Wengström, Olov Johansson, Anna-Greta Lersäter, Roland Hallenberg, Ann-Marie Elfvin och Hans Persson. Bilden från år 1972.

Den s k MU-gruppen, arbetsgrupp för att ta fram kursmaterial kring miljöfrågor på arbetsplatsen. Gruppen utarbetade kurspaketet "Miljö i samverkan", ett material som blivit mycket uppmärksammat för sin framsynta satsning på den psyko-sociala miljön.

4 juli 1910". Utgifven af M. Marcus, aktuarie i Kommerskollegium. Pris inbunden kr. 1:50.

I verksamhetsberättelsen för 1976 kan man se hur förbundets förlagsverksamhet ser ut i dag.

Omsättningen ligger på omkring 18 miljoner kronor. Förbundet tillhandahåller cirka 650 olika blanketter, handböcker och utbildningsmaterial, ett 30-tal informationsbroschyrer och ungefär lika många affischer samt vissa andra speciella hjälpmedel för kassorna. Tillsammans omfattar denna del av förbundets nuvarande verksamhet cirka 800 olika artiklar.

"Den ändrade karaktär som sjukkasseverksamheten sålunda fått, har inte i större mån ändrat Svenska sjukkasseförbundets ställning. Tvärtom har förbundets verksamhet utvecklats och vunnit ytterligare stadga under de senaste åren och trots allt kan man nog göra gällande att förbundet utgör den centrala punkten för det stora lekmannainflytandet inom försäkringen. Förbundet utgör alltså inte bara ett mycket förstklassigt sekretariat, utan det representerar något som är utomordentligt väsentligt gent emot socialförsäkringen, lekmännens medverkan."

(Generaldirektör Rolf Broberg, vid kongressen 1962)

Styrelseledamöter i förbundet 1907-1977

Almgren A. P.		1916–34
Andersson C. V.		1913–25
Andersson Ernst		1919–34
Andersson Ernst (Uddevalla)		1931–34
Andersson E. Gust.		1937–58
	ordförande	1953–58
Andersson Knut	v. ordförande	1931–34
	ordförande	1934–53
Axner Karl		1928–34
Bastholm Julius	v. ordförande	1919–25
Berglund J. E.		1907–29
Björkman Folke		1974–
Blomberg E.		1907–13
Bohman Sven		1962–
Brännberg Carl	v. ordförande	1934–53
Carlson Gösta		1959–74
	v. ordförande	1970–74
Christiansson Nils		1916–19
Dahlberg F. L.		1907–21
Dunberg Sven		1974–
Ek Carl		1907–22
Eklund P. N.		1907–10
Eklöv Gustaf		1953–70
	v. ordförande	1957–70
Ekman Karl		1907–13
Eriksson K.		1910–16
Eriksson Knut		1928–34
Fagerman J. G.		1922–27
Ferling Rune		1970–
Fernqvist Roland		1974–
Fredriksson C. A.		1927–28
Goude Nils	v. ordförande	1953–57
Gustafson E. G.		1907–16
Gustafsson John		1953–74
Hammarberg E.		1907–10
Hammarberg Sven		1970–
Henriksson Elof		1945–49
Holmgren P.		1910–13
Holmgren Svante		1931–53
Jansson Gustav		1941–55
Johansson Anders		1932–34
Johansson A. G.		1907–13
Knutsson Carl		1925–34
Kristensson Ernst		1913–40
Kullenberg Fr.		1913–34
Källman G. W.		1916–19
Larsson Lars		1966–71
Lindberg Gust.	ordförande	1907–34
Lindén J. O.		1913–19
Litorp Oskar		1974–
Ljungberg Knut		1917–31
	v. ordförande	1925–31
Lång Gustaf		1959–66
Löwendahl O.		1913–34
Martinsson Bo		1962–
	v. ordförande	1970–72
	ordförande	1972–
Meijer A. E.		1907–10
Mellqvist Sven		1974–
Nordholm Allan		1959–70
Nordqvist Evert		1955–59
Norén Valdemar		1941–45
Norman J. E.		1934–45
Norman Lennart		1945–59
Ohlsson Anders		1910–28
Olsson Albert		1921–34
Pettersson Georg	ordförande	1959–72
Ramm A.		1910–13
Roslund J.		1922–34
Rydgren G. A.		1907–22
Rydin A.		1907–10
Sandh Werner		1953–74
Sandström Hilda		1907–31
Signell S. G.		1974–
Skantz Anna-Greta		1974–
Svensson C. Alfr.		1907–31
Thylander A.		1907–13
Toresson O.		1934–41
Wallers A. E.		1925–37
		1940–41
Westergren W.		1913–32
Zetterström N. J.		1907–16
Öhgren J. E.		1907–10

Förbundets ombudsmän och direktörer åren 1907-1977

Berglund J. E.	1907–29
Wiklund E. O.	1932–47
Leyden Ture	1948–58
Holm Gustaf	1958–62
Bagger-Sjöbeck Bertil	1962–64
Nordin Ingvar	1964–

Förbundets ordförande 1907-1977

Gustav Lindberg
1907–1934

Knut Anderson
1934–1953

E. Gust. Andersson
1953–1958

Georg Pettersson
1959–1972

Bo Martinsson
1972–

Nordisk

Bilden upptill: En bild från nordiska socialförsäkringskursen i Helsingör 1972. Bilden nertill: Från ett nordiskt formannsmöte (träff för ordförande och direktörer i de nordiska förbunden) i Stockholm år 1951.

samverkan

Från en nordisk socialförsäkringskurs i Göteborg år 1971, den första i sitt slag.

Sammankomst i Göteborg år 1967 med de nordiska socialförsäkringsmötenas permanenta kommitté.

Ur Försäkringskasseförbundets stadgar

§ 1 Mål

Försäkringskasseförbundet är en sammanslutning av de allmänna försäkringskassorna i Sverige.

Förbundets mål är

att tillvarata kassornas intressen beträffande gemensamma inre angelägenheter och i fråga om enhetligt uppträdande vid kontakter med olika samhällsorgan, i vilket syfte förbundet bör samarbeta med andra sammanslutningar och institutioner

att hävda kassornas självständiga ställning och lokala förankring samt bevara och stärka de förtroendevaldas inflytande

att verka för en fördjupad företagsdemokrati i kassorna

att arbeta för en utveckling av socialförsäkring och kassornas övriga uppgifter inom socialpolitiken som bidrar till att skapa trygghet och goda livsvillkor.

§ 2 Uppgifter

I enlighet med dessa mål har förbundet till uppgift

att genom service främja en ändamålsenlig administration inom kassorna

att verka för en från såväl de försäkrades som samhällets synpunkt effektiv organisation av kassorna

att tillhandahålla kassorna arbets- och informationsmaterial

att genom information om socialförsäkringarna och kassornas övriga uppgifter bidra till att människorna kan komma i åtnjutande av de förmåner de är berättigade till

att ge ut en egen tidning

att tillvarata och föra vidare kassornas och personalens erfarenheter av socialförsäkringarna och kassornas övriga uppgifter

att verka för att de förtroendevalda ges aktuell information och god kunskap om kassorna och deras uppgifter i samhället

att främja utbildningen av kassornas personal.

(Antagna vid kongressen i Jönköping 1974)

"Försäkringskasseförbundet har här en ytterst betydelsefull uppgift att fylla i det svenska trygghetssystemet. Information och service kommer att få ökad betydelse för den enskilde. Förbundets insatser på detta område är av stor betydelse. Den allmänna försäkringen är till för den enskilde. Våra insatser bör ha en aktiv inriktning och dessutom vara informerande och vägledande. Härigenom skapas också det förtroende mellan den enskilde och kassorna som jag tror har stor betydelse då det gäller förståelsen och förtroendet för vårt trygghetssystem. Låt mig därför till sist önska Edert förbund lycka till i det fortsatta arbetet och i sina samhällsgagnande uppgifter."

(Socialminister Sven Aspling vid kongressen 1969)

Anteckningar

vid en turné i vestra Sverige av J. E. Berglund

Den 15 talade jag i Vänersborg på Arbetareföreningens stora sal. Här var det svår konkurrens, ty Fabian Månsson var också i staden och höll föredrag samma kväll och därtill hade Vänersborgs skyttegille även någon tillställning. Emellertid besöktes mitt möte av något över 100 deltagare, däribland syntes några stadsfullmäktige samt arbetsgivare. Efteråt blev jag inbjuden till en kollation på Stadshotellet, som de mest intresserade sjukkassemännen anordnat.

I Vänersborg synes sjukkassevärksamheten vara i goda händer, men en kassa står ännu utom centralförsamlingen. Hoppas den snart skall ansluta sig, ty vänersborgarna ha i övrigt gjort en bra uppmarsch, därför bör även den sista kassan sluta till.

Den 16 på väg till Dalsland, Fengersfors s.b.k., 13 kilometer landsväg, alltså på kärran igen. Efter en pigg norsk travare bar det iväg backe upp och backe ned. Nu hade det blivit ett härligt väder, det eviga regnandet var slut. Novembersolen strålade, skogen stod klädd i rimfrost, den ena insjön passerades efter den andra. Jag kom underfund med, att det stycke av Sveriges jord, som heter Dalsland, blivit gynnat av naturen. Det måste vara härligt, att få göra en resa där under sommartid. Det var ej att förakta nu heller, trots att marken var grå, men lite fantasi hjälper lätt av en dylik småsak. Här hölls mötet i skolhuset. För första gången under denna turné fick jag så mycket folk att inte alla hade plats att sitta. Där var mycket såväl manlig som kvinnlig ungdom närvarande och åhörde med allvar mitt 1 1/2 timmes långa anförande. Något sådant hade väl knappast varit möjligt i Stockholm, åtminstone med det ämne jag hade att tala om.

Den 17 på benen tidigt, för att åka samma väg tillbaka med postbudet. Lika strålande väder men något kallare. Min skjutspojke körde med god fart. Jag fick sitta och hämta upp brev som folk kom med på ena sidan av vägen, på den andra sidan skötte kusken själv insamlingen. På ett och annat ställe hängde en postväska i ett träd, som även fångades i förbifarten. Under dylik omväxlande sysselsättning kommo vi snart till Tösse, som är närmaste station till Dalslands huvudstad Åmål. Jag hade fyra timmar på mig. Ett tåg gick och jag följde med, ehuru jag egentligen icke skulle dit, men annars hade jag blivit utan middag och detta var avgörande. Det är en vacker stad. Det bästa jag fann där var ett badhus, som t. o. m. överträffar Stockholms bästa, om man undantager simhallen, som ej är så stor. Rentvättad, rakad och mätt klev jag åter på tåget, för att komma till Köpmannebro.

Här hölls ett möte, som kunde varit bättre besökt, men de som voro närvarande voro så mycket mer intresserade, ty dels hade man åkt järnväg och dels hade man rott en halv mil i mörker för att komma till mötet. Kassan synes vara väl skött och de styrelsemedlemmar jag talade vid voro kärnkarlar.

Den 18 på väg till Billingsfors. Vid Mellerud fick jag vänta några timmar, tog mig en promenad upp till torget där hästmarknad pågick. En mängd hästar voro redan inköpta för Tyskland. De lastades på järnvägsvagnar och så iväg med dem till okända öden.

I Billingsfors hölls ett bra möte, men alla beklagade, att så många voro hindrade närvara, ty verket gick natt och dag. Här måste jag upp på f. m. för att hinna i tid. Första tåget gick kl. 5:39 och Lurs s.b.k. hade utlyst mötet kl. 1/2 2 på middagen. Här träffade jag på äkta bohuslänningar. Deras språk är så likt norskan, att jag nästan trodde jag kommit över gränsen. Här saknades icke folk, ty för att vara på rena rama landsbygden var det t. o. m. bra besökt.

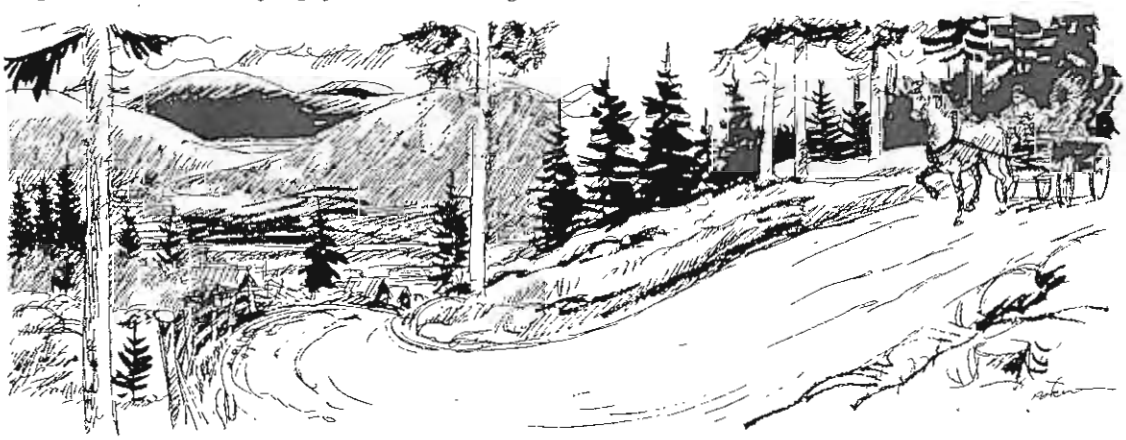

J. E. Berglund, som var förbundets förste anställde, gjorde också agitations- och informationsresor. Ovanstående skildring är från en resa i Västsverige år 1917.

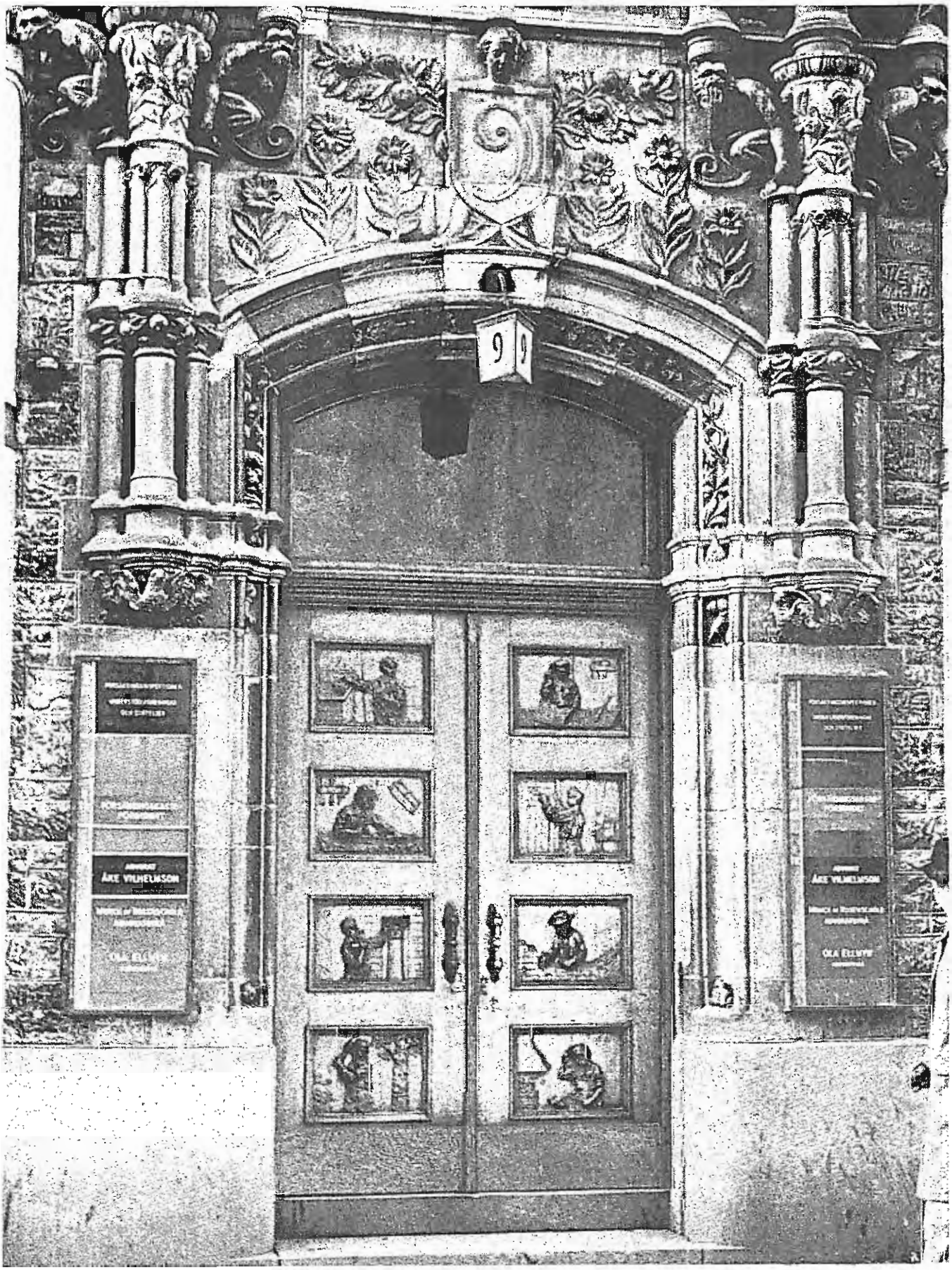

Porten till huset Biblioteksgatan 9, där förbundet sedan 1956 har sina lokaler. Den vackra ekdörren är formad av skulptören Christian Eriksson.

Axel Abrahamsons Trycken Ab, Karlskrona 1977